

faculty of social
sciences, arts
and humanities

45/2024

Research Journal
Studies about Languages

pp. 5–26

ISSN 1648-2824 (print)

ISSN 2029-7203 (online)

DOI 10.5755/j01.sal.1.45.37089

LINGUISTICS / KALBOTYRA

Paprasta lietuvių kalba: pirmi žingsniai link automatinio
administracinių tekstų paprastinimo

Received 04/2024

Accepted 10/2024

HOW TO CITE: Kapkan, D.K., Mandravickaitė, J., Kalinauskaitė, D., & Rimkienė, E. (2024). Paprasta lietuvių kalba: pirmi žingsniai link automatinio administracinių tekstų paprastinimo. *Studies about Languages / Kalbų studijos*, 45, 5–26. <https://doi.org/10.5755/j01.sal.1.45.37089>

Paprasta lietuvių kalba: pirmi žingsniai link automatinio administracinių tekstų paprastinimo

Plain Lithuanian: first steps towards automatic simplification of administrative texts

DANGUOLĖ KOTRYNA KAPKAN, Vytauto Didžiojo universitetas, Lietuva

JUSTINA MANDRAVICKAITĖ, Vytauto Didžiojo universitetas, Lietuva

DANGUOLĖ KALINAUSKAITĖ, Vytauto Didžiojo universitetas, Lietuva

EGLĖ RIMKIENĖ, Vytauto Didžiojo universitetas, Lietuva

Santrauka

Paprasta kalba (angl. *plain language*) – tai standartinės kalbos variantas, kuriuo siekiama atverti ekspertų rengiamą turinį kuo platesnei auditorijai, kad ši galėtų tekstuose lengvai rasti reikiamą informaciją, suprasti ją ir ja pasinaudoti (Adler 2012, Cheek 2010, Maaß 2020).

Paprasta kalba, kuri Vakarų šalyse propaguojama jau nuo aštuntojo dešimtmečio, dažniausiai pateikiamas valstybinių institucijų rašytinis informacinis turinys, skirtas šalies gyventojams. Lietuvoje paprasta kalba yra nauja sąvoka, todėl šiame straipsnyje, be kita ko, pristatomi tyrimo metu išgryninti aspektai, sudarantys pagrindą paprastos lietuvių kalbos vystymui: tai paprastos lietuvių kalbos principai ir automatiniams administracinio stiliaus tekstų paprastinimui reikšmingi elementai.

Straipsnio įvade aptariama paprastos kalbos istorija ir teoriniai jos pagrindai, pagrindžiamas paprastos lietuvių kalbos poreikis. Tolesnėse dalyse aprašoma paprastos lietuvių kalbos taisyklių rengimo metodika, pagrįsta kitų kalbų paprastos kalbos principais ir lietuviškosiomis lengvai suprantamos kalbos gairėmis (Bružaitė, Daraškienė, Vilkaitė 2021) bei lygių aprašais (Bružaitė, Vilkaitė, Daraškienė 2022), galiausiai siūlomos ir pavyzdžiais iliustruojamos pagrindinės paprastos lietuvių kalbos taisyklės. Pastarosios buvo taikytos rengiant straipsnyje aprašytą lygiagretųjį originalių administracinio stiliaus tekstų ir paprastos lietuvių kalbos tekstyną, kuris numatytas naudoti automatiniams administracinių tekstų paprastinimo tikslams mokant dirbtinio intelekto modelį. Straipsnis baigiamas kiekybine lygiagrečiojo tekstyno analize, nurodomos esminės tolesnių tyrimų perspektyvos.

REIKŠMINIAI ŽODŽIAI: paprasta kalba, administracinio stiliaus tekstai, automatiniams tekstų paprastinimas, lygiagretusis tekstynas

Įvadas

Paprastos kalbos (angl. *plain language*)¹ reiškinys radosi XX a. aštuntajame dešimtmetyje iš poreikio atverti ekspertų rengiamą turinį tiems, kurie nėra vienu ar kitu sričių specialistai, pavyzdžiui, siekiant suteikti galimybes žmonėms, neturintiems teisinio ar medicininio išsilavinimo, suprasti atitinkamą ekspertinę komunikaciją ir informaciją (Adler, 2012; Maaß, 2020). Šiuo metu tose šalyse, kuriose jau yra susiformavusi tam tikra paprastos kalbos tradicija (anglakalbės šalys, kitos Vakarų Europos šalys), paprasta kalba dažniausiai vartojama valstybinių institucijų rašytinei komunikacijai su visuomene (interneto svetainėse, el. laiškuose ir kt.), t. y. ten, kur iš esmės dominuoja administracinis stilius. Pati paprasta kalba apibrėžiama kaip standartinės kalbos variantas, kurio kalbinės raiškos, teksto struktūros ir teksto išdėstymo visuma yra tiek aiški, kad tikslinė auditorija galėtų tekste lengvai rasti reikiamą informaciją, suprasti ją ir ja pasinaudoti. Taigi modifikuotas originalių tekstų turinys ir struktūra tarnauja lengvesniam skaitymui ir supratimui. Techniškai tekstų paprastinimas realizuojamas atliekant pakeitimus, orientuotus į mažesnį tekstų leksinį ar sintaksinį sudėtingumą, kuo mažiau keičiant tekstų prasmę ir jais perduodamos informacijos apimtį. Tokio tekstų paprastinimo proceso rezultatas ir yra paprasta kalba.

Vertinant iš tekstų sudėtingumo perspektyvos, paprasta kalba įvardijama kaip tarpinis variantas tarp lengvai suprantamos ir įprastų administracinio stiliaus tekstų kalbos. Lengvai suprantamos kalbos srityje Lietuvoje jau keletą metų atliekami tyrimai, (Bružaitė, Daraškienė ir Vilkaitė, 2021, 2022), yra išleistos tekstų rengimo lengvai suprantama kalba gairės (Bružaitė, Daraškienė ir Vilkaitė, 2021), jai dedikuotas 2022 m. „Kurk Lietuvai“ vykdytas projektas, esama ir praktinių jos taikymo pavyzdžių, randama skirtingų tekstų (įvairių dokumentų, kitų informacinių tekstų (Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministerija, n. d.) lengvai suprantama lietuvių kalba, neseniai pasirodė ir pirmosios grožinės literatūros knygos lengvai suprantama kalba vaikams ir suaugusiems (Norkūnė, 2023; Šlepikas ir Bružaitė-Liseckienė, 2023). O štai paprastos kalbos sąvoka yra nauja ir lietuvių kalbotyros moksle, ir apskritai realioje komunikacijoje, nors tokios kalbos poreikis ypač akivaizdus viešojoje valstybinių institucijų rašytinėje komunikacijoje. Šio straipsnio tikslas – apibrėžti paprastos lietuvių kalbos gaires, remiantis kitų kalbų praktika bei lengvai suprantamos lietuvių kalbos gairėmis (Bružaitė, Daraškienė ir Vilkaitė, 2021), ir pristatyti pirmuosius žingsnius link automatinio administracinių tekstų paprastinimo: paprastos kalbos gairėmis pagrįstą lygiagretųjį originalių ir supaprastintų tekstų tekstyną, kuris gali būti naudojamas mokant dirbtinio intelekto modelį automatiniam lietuvių kalbos tekstų paprastinimui, ir kiekybinę šio tekstyno analizę. Straipsnio įvadinėje dalyje trumpai pristatoma paprastos kalbos istorija ir šiuolaikinė pasaulinė paprastos kalbos praktika, aptariami paprastos ir lengvai suprantamos kalbos panašumai bei skirtumai ir plačiau aptariamos prielaidos paprastos kalbos taikymui pagrindinėje jos poreikio sferoje – valstybinių institucijų komunikacijoje su visuomene atitinkamuose tinklalapiuose. Toliau aprašomi metodai, tapę pagrindu siūlomoms paprastos lietuvių kalbos taisyklėms, ir tyrimo metu parengtas lygiagretusis originalių administracinio stiliaus tekstų bei paprastos lietuvių kalbos tekstynas. Rezultatų ir analizės dalyje pristatomos siūlomos pagrindinės paprastos lietuvių kalbos taisyklės, aprašomas straipsnio autorių parengtas lygiagretusis originalių administracinio stiliaus tekstų ir paprastos lietuvių kalbos tekstynas bei kiekybinės jo analizės rezultatai. Straipsnis baigiamas išvadų skyriumi, kuriame numatomi tolesni žingsniai paprastos lietuvių kalbos ir automatinio administracinio stiliaus tekstų paprastinimo link.

Paprasta kalba: istorinės, teorinės ir praktinės prielaidos

Dar XVIII a., Apšvietos epochoje, aptinkama tam tikrų teisės kalbos paprastinimo apraiškų, vis dėlto aktyviau paprastos kalbos judėjimas (angl. *plain language movement*) prasidėjo praėjusio amžiaus aštuntajame dešimtmetyje. Judėjimas kilo iš įsitikinimo, kad teisės kalba turi būti suprantama visiems, nes privaloma gerai suvokti savo teises ir pareigas. Aktyviausiai paprasta kalba buvo propaguojama anglakalbėse šalyse (Kanadoje, JAV, Didžiojoje Britanijoje, Australijoje, Naujojoje Zelandijoje), Skandinavijos

¹ Šiame straipsnyje terminas „paprasta kalba“ vartojamas aptariamam supaprastintam administracinio stiliaus kalbos variantui įvardyti. Nors pats terminas gali būti suprantamas plačiai ir sietinas su gana įvairiais kontekstais, straipsnyje siekiama įtvirtinti dar vieną, specifinę jo reikšmę, t. y. paprasta lietuvių kalba vadinama tai, kas, pavyzdžiui, angliškai įvardijama žodžių junginiu „plain English“ (liet. *paprasta anglų kalba*). Tokį terminą nuspręsta pasirinkti vengiant galbūt tikslesnių, tačiau sudėtingesnių, pačiam paprastos kalbos konceptui prieštaraujančių variantų, pavyzdžiui, „paprastoji kalba“ ar „supaprastinta kalba“.

šalyse, taip pat Japonijoje. Visai netrukus pradėti leisti ir teisės aktai, įpareigojantys įstatymų leidėjus juos rašyti paprasta kalba. Septintajame dešimtmetyje imta suvokti paprastos kalbos reikšmė ir tiems asmenims, kurie turi tam tikrų bendravimo sutrikimų (Adler, 2012: 69).

Aptariamo reiškinio istorija prasideda nuo įvairių gairių ar taisyklių rinkinių, kuriuose iškeliami labai konkretūs, formalūs kalbiniai reikalavimai (pavyzdžiui, Kimble, 1992; Bundesverwaltungsamt, 2002). Naujesni paprastos kalbos apibrėžimai tampa vis bendresnio pobūdžio: dėmesys sutelkiamas į rezultatą, t. y. ar paprasta kalba išpildo savo komunikacinį tikslą. Paprastos kalbos tikslas šiuo atveju – pateikti informaciją kuo aiškiau ir efektyviau, vengiant sudėtingų konstrukcijų ir retos leksikos tam, kad tekstai būtų nesunkiai skaitomi ir suprantami tiems adresatams, kuriems sudėtingi tekstai dėl įvairių priežasčių kelia sunkumų (Maaß, 2020; Nord, 2018).

James (2009: 35) skiria tris paprastos kalbos apibrėžimų tipus:

- 1 Pagal kalbos elementus. Šio tipo apibrėžimais orientuojamasi į tai, iš ko turėtų būti sudaryta paprasta kalba (pavyzdžiui, neturėtų būti neveikiamosios rūšies).
- 2 Pagal rezultatus. Šio tipo apibrėžimai nukreipti į adresatus: paprasta kalba parašyti tekstai tokie, kuriuos tikslinė auditorija gali lengvai suprasti ir panaudoti.
- 3 Pagal skaitomumą (adresatų gebėjimus). Šio tipo apibrėžimai paremti tiksliais tekstų perskaitomumo kriterijais: turi pagerėti tam tikri paprasta kalba perrašytų tekstų rodikliai, palyginti su tais pačiais originalių tekstų rodikliais. Konkretūs vertinami kriterijai čia – tekstų suvokimas, įsiminimas, skaitymo greitis ir skaitytojų atsparumas (angl. *persistence*).

Pastarojo meto paprastos kalbos aiškinimai tampa vis mažiau apibrėžti, konkretūs – labiau akcentuojamas tokios kalbos rezultatas, t. y. teksto perskaitomumas. Tipinis aptariamo kalbinio reiškinio kontekstas yra valstybinių institucijų komunikacija su visuomene. Daugelyje Vakarų šalių valstybinių institucijų tinklalapių turinys, skirtas tų šalių gyventojams, rengiamas paprasta kalba (žr., pavyzdžiui, Didžiosios Britanijos nacionalinės sveikatos tarnybos (angl. *National Health Service*) tinklalapį (<https://www.nhs.uk/>). Ja rašomi ir gyventojams skirti informaciniai pranešimai, pavyzdžiui, elektroniniai ar popieriniai laiški (Nord, 2018). Tokios komunikacijos pasirinkimas, viena, užtikrina gyventojų teisę gauti aktualią informaciją, kita, taupo valstybės išteklius, nes atsakymus į daugelį rūpimų klausimų absoliuti dauguma žmonių randa tuose tekstuose, jiems prieinamu būdu. Reikšminga paminėti, kad paprasta kalba, be kita ko, užkerta kelią tam tikrą neparankią informaciją slėpti tarp perdėm sudėtingų tekstų eilučių, todėl gali prisidėti ir prie valstybės aparato skaidrinimo.

Nors, kaip minėta, lig šiol paprastos kalbos reikalavimais dažniausiai orientuojamasi į valstybinių institucijų informacinius tekstus, manoma, kad net ir teisinė kalba gali būti paprasta. Būtent teisininkai pradėjo paprastos kalbos judėjimą (Adler, 2012), ir jau kurį laiką daugelyje šalių galioja įstatymai, reikalaujantys teisės aktus rašyti pagal vienokius ar kitokius paprastos kalbos reikalavimus. Pirmieji tokie teisės aktai įsigaliojo Didžiojoje Britanijoje Margaret Thatcher valdymo laikais (XX a. devintajame dešimtmetyje) (Maaß, 2020: 140). Panašaus pobūdžio teisės aktus pasirašė JAV prezidentai Jimmy Carteris (1978) ir Billas Clintonas (1998) (An official website of the United States government, n. d.). Naujausias įstatymas šiuo klausimu JAV įsigaliojo 2010-aisiais (111th Congress, 2010). Atitinkami įstatymai galioja Vokietijoje (Maaß, 2020: 146–155), Švedijoje (Nord, 2018) ir kitose šalyse. Vienas naujausių plačiai pasklidusių pavyzdžių, sukėlęs ir nemažai diskusijų, yra 2022 m. Naujosios Zelandijos Parlamente priimtas įstatymas, įpareigojantis įstatymų leidėjus visą visuomenei skirtą informaciją ir teisės aktus rašyti paprasta kalba. Šio įstatymo įgyvendinimu pasirūpinta iš anksto – įdarbinti paprastos kalbos konsultantai, padedantys atsakingiems asmenims užtikrinti, kad jų tekstai iš tiesų būtų lengvai perskaitomi ir suprantami (The Guardian, 2022).

Lietuvai tiesiogiai aktualu tai, kad 1998 m. pasirašytame susitarime tarp ES institucijų numatyta, jog „[b]endrijo teisės aktai privalo būti rengiami aiškiai, paprastai ir tiksliai, jei norima, kad jie būtų skaidrūs ir suprantami visuomenei ir verslo subjektams“ (Europos Parlamentas, Europos Sąjungos Taryba, Europos Komisija, 1999). Kaip sėkmingai šis susitarimas vykdomas – dar neatsakytas klausimas. Pavyzdžiui, daugiau nei 80 proc. suomių tarnautojų teigia, jog suomiškąsias ES teisės aktų versijas suprasti yra sunku (Piehl, 2019: 45).

Paprastos kalbos populiarinimu ir jos vystymu rūpinasi kelios pasaulinės organizacijos: „Clarity“ (<https://www.clarity-international.org/>), įsteigta teisininkų ir savo kelią pradėjusi nuo paprastos teisės kalbos, o šiuo metu

leidžianti ir platesniems paprastos kalbos klausimams skirtą žurnalą tokiu pat pavadinimu; PLAIN (*Plain Language Association International*, <https://plainlanguagenetwork.org/>), vienijanti paprastos kalbos rėmėjus bei praktikus visame pasaulyje ir organizuojanti kasmetinę paprastos kalbos klausimams skirtą konferenciją.

Kuo paprasta kalba skiriasi nuo lengvai suprantamos kalbos?

Su paprasta kalba glaudžiai susijusi ir lengvai suprantamos kalbos (angl. *Easy-to-read language*; *easy language*) sąvoka. Pastarąją taip pat svarbu paaiškinti ir atskirti siekiant geriau suprasti paprastos kalbos vartojimo tikslus.

Lengvai suprantama kalba nuo paprastos kalbos dažniausiai atskiriama pagal šių kalbos variantų adresatus. Lengvai suprantama kalba paprastai įvardijama kalba, orientuota į specifines žmonių grupes, kurios dėl tam tikrų sutrikimų, sužeidimų ar amžėjimo procesų turi individualių poreikių ir kurioms lengvai suprantama kalba išliks aktuali visą gyvenimą, mat sudaro galimybes pagerinti komunikacijos ir informacijos prieinamumą bei suprantamumą tų grupių asmenims (Borghardt et al., 2021). Tokios žmonių grupės apima sergančius įvairių tipų demencija, tuos, kuriems diagnozuota afazija, ikikalbinis kurtumas, funkcinis neraštingumas. Šioms grupėms priskirtini ir besimokantieji kalbų – tiek turintys negalią, tiek be jos. Kita vertus, lengvai suprantama kalba gali būti aktuali ir asmenims, dėl tam tikrų aplinkybių laikinai atsidūrusiems situacijoje, kurioje reikia geriau suprantamos informacijos: negimtakalbiams imigrantams, vaikams, žmonėms su laikinomis sveikatos problemomis (Maaß, 2020: 12). Skirtumą tarp paprastos kalbos ir lengvai suprantamos kalbos galima įsivaizduoti kaip kontinuumą: lengvai suprantama kalba yra drastiškai supaprastintas standartinės kalbos variantas, o paprastai kalbai galioja mažesni paprastinimo reikalavimai, ji gali būti sudėtingesnė. Panašiai lengvai suprantamą kalbą apibūdžia ir lengvai suprantamos lietuvių kalbos gairių rengimo autorės (Bružaitė, Daraškienė ir Vilkaitė, 2021) – kaip „rašymo ar kalbėjimo būdą, kai kalba yra pritaikoma prie specialiųjų tam tikrų visuomenės grupių poreikių“. Anot minėtų autorių, „[lengvai suprantama kalba parašyti tekstai išsiskiria tuo, kad juose trumpais ir aiškiais sakiniais perteikiama svarbiausia informacija kokia nors tema“ (Bružaitė, Daraškienė ir Vilkaitė, 2021: 4). O štai paprasta kalba visų pirma skirta specifinio išsilavinimo tam tikroje srityje neturintiems ar tiesiog sudėtingų tekstų skaityti nepratusiems žmonėms, kuriems tos srities ekspertų rašyti tekstai būtų nesuprantami ar labai sunkiai suprantami.

Nors gali būti manoma, kad suaugusiam, kognityvinių ar kalbinių sutrikimų neturinčiam, pagal Lietuvos įstatymus privalomą pagrindinį išsilavinimą įgijusiam žmogui tekstų specialiai adaptuoti juos paprastinant nereikėtų, reali situacija gali būti kiek kitokia. Kaip aiškina Cutts (2013: 119), remiantis tyrimais, JAV ir JK gyventojų vidutinis skaitymo amžius yra apie 13 metų. Tai reiškia, jog vidutinis šalies gyventojas geba skaityti ir suvokti tokius tekstus, kurie tinkami 13 metų moksleiviams. Taigi iš esmės, siekiant informacijos prieinamumo kuo didesnei daliai gyventojų, tekstai turi būti tokio sudėtingumo, kokį rastume septintai klasei skirtuose mokykliniuose vadovėliuose.

Paprastos kalbos poreikio sfera

Straipsnyje pristatomo tyrimo kontekste paprasta kalba apsiriboja įvairių institucinių tekstų kalba, t. y. administraciniu (kanceliariiniu) stiliumi, taigi toliau paprastos kalbos problematika nagrinėjama šio stiliaus tekstų lygmeniu. Aptariamo stiliaus ypatybės ir specialieji reikalavimai šiuo atveju lemia tai, kad nespécialistams tokius tekstus gali būti sunku skaityti ir suprasti. Čia atsiranda tam tikra priešara tarp deklaruojamos šių tekstų paskirties ir faktinio jų funkcionalumo: įvairių valstybinių institucijų interneto puslapiuose esantys komunikacijai su visuomene skirti tekstai yra orientuoti į visuomenei reikšmingos informacijos (apie teikiamas paslaugas, pavyzdžiui, socialines pašalpas, komunalines paslaugas, apie migraciją, apie autorių teises ir daugybę kitų įvairių administracinių klausimų) sklaidą, kitaip sakant, jais siekiama užtikrinti adresatams aktualios informacijos prieinamumą, todėl ir pati komunikacija turi būti aiški, glausta, įtrauki, tačiau realūs tekstai, kurie pasiekia adresatus valstybinių institucijų interneto puslapiuose, yra perdėm sudėtingi, taigi diskutuotina tampa tokių tekstų prasmė užtikrinant visuomenės poreikį žinoti ir būti informuotai jai aktualiais klausimais. Tekstų adaptavimas taikant kalbos paprastinimo metodus leidžia iš esmės spręsti šią problemą.

Aiškesnės, įvairioms visuomenės grupėms suprantamesnės komunikacijos apie valstybinių institucijų teikiamas paslaugas poreikį liudija tyrimai, kurių kontekste buvo atlikta tokio poreikio identifikavimo analizė. Pavyzdžiui,

programos „Kurk Lietuvai“ (2022) inicijuoto projekto „Lengvai suprantama kalba – asmenims su individualiais poreikiais prieinama informacija“ metu vykdytos tikslinių grupių atstovų apklausos rezultatai parodė, jog 53 proc. respondentų susiduria su tam tikrais iššūkiais siekdami suprasti viešojo sektoriaus puslapiuose, kuriuose tenka lankytis, pateikiamą informaciją. Kaip vieni pagrindinių iššūkių, turinčių įtakos komunikacijos aiškumui, nurodoma teksto ir specializuotų terminų, kanceliariinės kalbos gausa (Baltrušytė ir Župerkaitė, 2022).

Sudėtingi tekstai valstybinių institucijų komunikacijoje su visuomene gali atsirasti dėl kelių priežasčių. Viena jų ta, kad tokius tekstus paprastai kuria ne tekstų specialistai, o atitinkamų sričių ekspertai, todėl tai atsispindi ir tekstų turinio lygmeniu, t. y. jų prieinamumas (informacijos suprantamumo prasme) platesnei auditorijai yra ribotas. Be kita ko, neretame tokiaame tekste argumentacijos tikslams naudojamos tiesiogiai iš teisės aktų nukopijuotos dalys, pavyzdžiui:

1 *Pagal Lietuvos Respublikos įstatymo „Dėl užsieniečių teisinės padėties“ 36 straipsnį užsienietis, turintis leidimą laikinai gyventi Lietuvos Respublikoje arba Lietuvos Respublikos ilgalaikio gyventojų leidimą gyventi Europos Sąjungoje, privalo ne vėliau kaip per 7 dienas pranešti Migracijos departamentui apie pasikeitusias aplinkybes, t. y. pranešti, jeigu pasikeitė jo gyvenamoji vieta, šeimninė padėtis, asmens tapatybę ar pilietybę patvirtinantis dokumentas, taip pat jeigu pakeičiamas įmonės buveinės adresas ar yra pateiktas prašymas būti įtrauktam į kitos mokslo ir studijų institucijos lygiavertę studijų programą arba į doktorantūrą (migracija.lt).*

O kai kurie instituciniai tekstai savo stiliumi apskritai imituoja teisinę kalbą, pavyzdžiui:

2 *Šiuo atveju išankstiniame susitikime įrašomas Turto valdymo ir ūkio departamento prie Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos, jei įsigyjami A kategorijos ginklai, jų dalys, šaudmenys, skirti tik A kategorijos ginklams, A kategorijos ginklų priedėliai, Ginklų ir šaudmenų kontrolės įstatymo 3 straipsnio 7 punkte nurodytų ginklų dėtuvės, į kurias telpa daugiau kaip 20 šovinių, ir Ginklų ir šaudmenų kontrolės įstatymo 3 straipsnio 8 punkte nurodytų ginklų dėtuvės, į kurias telpa daugiau kaip 10 šovinių, arba prekybininko ginklais, jei įsigyjami kiti ginklai, adresas (epolicija.lt).*

Tiesa, reikalinga paminėti, kad esama išimčių, t. y. randama ir tokių aptariamo stiliaus tekstų, kuriuose įvairių įstatymų, taisyklių ir reglamentų turinys pamėgintas perteikti nespecialistams prieinamesne kalba, tačiau apskritai pastebima, jog dėmesys instituciniuose tekstuose iš esmės sutelkiamas į tikslumą, ne į suprantamumą (Pečkuvienė, 2013). Tai aiškintina taisyklėmis, reglamentais, teisės aktais paremtu tekstų turinio autorių baimė prisiimti atsakomybę už tų tekstų adaptavimą nespecialistams, o ši baimė grįstina tuo, kad, kai tai atlieka ne tekstuose cituojamų ar referuojamų teisės aktų žinovai, tikėtinos klaidos, netikslumai paprastinant teisės aktų turinį ir netgi su tuo susijęs turinio iškraipymas. Kitaip tariant, kyla rizika pateikti neteisingą informaciją tiksliniams adresatams, kas reikštų, jog pastarieji liktų suklaidinti, o tikėtina to pasekmė – nepagrįsti adresatų lūkesčiai, kilę iš gautos netikslios informacijos, ir priimti netinkami sprendimai. Kita vertus, neatmestina ir ta aplinkybė, kad egzistuoja įsitikinimas, jog administracinis stilius yra savaip unikalus, o jo tekstų turinys tarnauja specifiniams tikslams, todėl, siekiant išvengti galimų informacijos pateikimo netikslumų ar iškraipymų, būtina paisyti administracinio stiliaus reikalavimų ir išlaikyti patį stilį su visomis administracinės kalbos subtilybėmis. Manytina, jog iš tokio įsitikinimo taip pat randasi atveju, kai administracinio stiliaus tekstų turinys tampa sudėtingesnis, nei galėtų būti. Taigi realioje valstybinių institucijų komunikacijos su visuomene praktikoje aptinkami pavyzdžiai rodo, jog komunikacija administracinio stiliaus tekstais daugeliu atvejų yra paremta kone teisine kalba, kuri nespecialistams, neturintiems pakankamai reikiamų srities žinių, nėra efektyvi informacijos perdavimo priemonė. To rezultatas – tekstai sunkiai suprantami bet kuriam adresatui, kuris nėra tekstuose aptariamų temų ekspertas.

Minėtini galimi reikšmingi sprendimai, kurie sudarytų sąlygas kurti ilgalaikę paprastos kalbos vartojimo kultūrą valstybinių institucijų komunikacijoje su visuomene. Vienas jų – koordinuotas tekstų paprasta kalba rengimo procesas, sudarytas iš konkrečių etapų, kurių kiekviename dalyvauja priskirti specialistai, atsakingi už tinkamą atskirų sistemos grandžių funkcionavimą:

- Tekstų paprasta kalba užsakovai (konkrečios valstybinės institucijos). Jie būtų atsakingi už tikslingą tolesnių proceso grandžių informavimą apie tai, kokia informacija turėtų būti parengta lengvai suprantamos kalbos formatu.

- Tekstų paprasta kalba rengėjai. Jie, atsižvelgę į prieš tai minėtos grandies išsakytą poreikį, arba kurtų naujus tekstus paprasta kalba, arba adaptuotų jau esamas konkrečių institucijų originalaus turinio versijas pagal paprastos kalbos principus. Vis dėlto minėtina, kad tekstų rengėjai šiuo atveju turėtų suprasti tikslinės tekstų auditorijos poreikius ir išmanyti paprastos kalbos principus tam, kad būtų galima užtikrinti funkcionalų administracinio stiliaus tekstų paprastinimą, o tai reiškia, jog reikalinga sukurti tam tikslui skirtą efektyvią mokymų sistemą ir prieigas prie tekstų paprasta kalba rengimui svarbios medžiagos.
- Tekstų redaktoriai. Jų atsakomybei būtų patikėta patikrinti tekstus paprasta kalba atsižvelgiant į jų turinio atitikimą paprastos kalbos reikalavimams, tekstų suprantamumą ir kt.

Kaip galima suprasti, toks sprendimas paprastos kalbos vystymo sistemai užtikrinti pirmiausia reikalauja kurti naujus etatus tam, kad būtų sudarytos sąlygos proceso vientisumui ir tęstinumui. Vis dėlto, kaip žinia, naujoms praktikoms įgyvendinti reikalinga atitinkamai persvarstyti ir jau esamus procesus, peržiūrėti ir pergalvoti egzistuojančias tvarkas ir procesų logiką taip, kad būtų galima į visa tai efektyviai integruoti naujus elementus. Taigi koordinuotos ir funkcionalios sistemos kūrimo procesas imlus laikui, be kita ko, tam reikia ir pakankamų žmogiškųjų resursų. Dėl pastarųjų aplinkybių pasauliniame kontekste pastebimos alternatyvos, galinčios taupyti laiką ir palengvinti atitinkamų proceso etapų (šiuo atveju – pačių tekstų paprasta kalba rengimo) įgyvendinimą, t. y. tekstų paprastinimas yra automatizuojamas. Tai realizavus sudaromos sąlygos greitai ir efektyviai apdoroti didelius tekstų kiekius ir transformuoti juos į plačiau auditorijai kur kas prieinamesnį turinį (informacijos aiškumo atžvilgiu), tokiu būdu apskritai skatinant pačią paprastos kalbos vartojimo kultūrą, kas pasikliaujant vien rankiniu darbu nevyktų taip sklandžiai vien dėl žmogiškųjų išteklių trūkumo.

Metodai ir duomenys: lygiagretusis tekstynas teksto paprastinimo automatizavimui

Kaip buvo minėta straipsnio įvade, paprastos kalbos suvokimas tose šalyse, kuriose jau esama nemažo įdirbio vystant šios kalbos vartojimą, tampa vis labiau orientuotas ne į išeities tašką, t. y. kalbos sudedamąsias dalis, kurios ją daro paprastą ar sudėtingą, o į tikslinius adresatus ar į rezultatą, t. y. į paprastos kalbos skaitomumą. Tekstų rengėjai skatinami visų pirma apsvaryti, kas yra rengiamų tekstų adresatai, ir atsižvelgus į tai pritaikyti tekstus tų auditorijų poreikiams (Nord, 2018). Kita vertus, paprastos kalbos judėjimas prasidėjo būtent nuo identifikavimo tų kalbos struktūrų, kurios kalbą daro sudėtingą, ir nuo taisyklių sąrašų (gairių), kuriais siekta paaiškinti, kas paprasta kalba parengtuose tekstuose gali būti ir ko ten neturėtų būti. Tokios taisyklės, dažniau vadinamos principais ar gairėmis, yra susijusios su tekstų išdėstymu ir formatavimu, žodynu bei sintakse. Pritaikius šiuos principus, sudėtingi tekstai turėtų virsti paprastais. Keletas tokių gairių pavyzdžių – paprastos kalbos gairės anglių (Cutts, 2013), švedų (Institutet för språk och folkminnen, 2020) ar vokiečių (Bundesverwaltungsamt, 2002) kalboms. Dalis paprastos kalbos principų galioja daugeliui kalbų (išleistas net ISO, Tarptautinės standartizavimo organizacijos, standartas paprastai kalbai (ISO, 2023), taip pat žr. Harris, Kleimann, Mowat (2010), Martinho (2018), kita dalis – tik konkrečiai kalbai ar kelioms itin giminingoms kalboms.

Perėjimas nuo konkrečių paprastinimo taisyklių prie bendresnio komunikacinio tikslo grindžiamas idėja, kad, užuot rengus sudėtingus tekstus, kuriuos vėliau reikia paprastinti, turėtų būti siekiama edukuoti administracinių, teisinių, medicininių, mokslinių ir kitokių tekstų autorius kurti įtraukius tekstus, suprasti savo auditorijos poreikius ir vystyti paprastos kalbos kultūrą. Tai galima pasiekti tada, kai tekstų rengėjai ir plačioji visuomenė jau yra susipažinę su paprastos kalbos sąvoka ir jos principais, t. y. kai ši kalba yra daugiau ar mažiau įsitvirtinusi kalbos vartotojų bendruomenėje. Vis dėlto, kaip buvo minėta, Lietuvos kontekste ji yra naujas fenomenas, todėl, esant tokioms aplinkybėms, manytina, kad tikslingas pirmas žingsnis siekiant supažindinti lietuviškų tekstų rengėjus ir skaitytojus su paprasta kalba – apibrėžti paprastos lietuvių kalbos taisykles, apimančias esminius tekstų išdėstymo ir formatavimo, žodyno ir sintaksės principus, o tolesniais žingsniais jau būtų galima orientuoti į praktinį numatytų principų įgyvendinimą, automatizuojant esamų administracinių tekstų paprastinimo procesą ir taip pritaikant juos platesnės auditorijos poreikiams.

Tekstų paprastinimo automatizavimas, žinoma, diktuoja savus uždavinius, mat šiam tikslui, t. y. siekiant sukurti automatinio tekstų paprastinimo įrankį, pirmiausia reikalinga turėti tinkamus išteklius, kurių pagrindu būtų

galima mokyti pažangius mašininio mokymo algoritmus atpažinti tekstuose transformuotinas struktūras bei elementus ir atitinkamai keisti juos paprastesniais. Būtent šiuo tikslu straipsnyje aprašomo tyrimo metu ir buvo kuriamas lygiagretusis originalių ir supaprastintų tekstų tekstynas. Toliau pristatomi pagrindiniai paprastos lietuvių kalbos principai, kurie buvo apibrėžti tyrimo metu ir kurių buvo paisoma rengiant lygiagretųjį tekstyną.

Paprastos kalbos taisyklių sudarymo principai

Formuojant supratimą, kokia turi būti paprasta lietuvių kalba, atsižvelgta į dvi susijusias sritis ir jose atliktus darbus, kurie yra svarbūs atskaitos taškai, t. y. į lengvai suprantamą lietuvių kalbą ir paprastos kalbos tyrimus kitose šalyse. Nemaža dalis toliau šiame straipsnio poskyryje pateikiamų taisyklių galioja ir lengvai suprantamai lietuvių kalbai bei yra aptarta Bružaitės, Daraškienės ir Vilkaitės parengtose gairėse (2021). Vis dėlto minėtos gairės ir mūsų taikyti paprastos lietuvių kalbos principai tam tikrais atžvilgiais iš esmės nesutampa ir negali sutapti, kadangi:

- 1 Paprastos kalbos sudėtingumo ribojimai yra žemesni, t. y. paprastos kalbos atveju leidžiama daugiau sudėtingų struktūrų, ja perteikiama didesnė įprastinio teksto turinio dalis, palyginti su lengvai suprantama kalba, todėl kai kurie lengvai suprantamos kalbos reikalavimai jai netaikomi. Bružaitė, Daraškienė ir Vilkaitė (2021) skiria tris lengvai suprantamos kalbos sudėtingumo lygmenis, kur trečiasis yra pats sudėtingiausias. Paprastą kalbą galima matyti ir kaip ketvirtąjį, dar sudėtingesnį, supaprastintos kalbos lygmenį. Vis dėlto, toliau straipsnyje aptardamos paprastos kalbos taisyklės, atsižvelgiame ir į lengvai suprantamos lietuvių kalbos gaires, ir, kur aktualu, palyginame ekvivalentiškas taisykles, kurios galioja skirtingais paprastumo lygmenimis, arba nurodome tas taisykles, kurios vienodai galioja ir lengvai suprantamai, ir paprastai kalbai.
- 2 Bružaitės, Daraškienės ir Vilkaitės (2021) parengtos gairės yra skirtos tekstams lengvai suprantama kalba rengti nuo pat tekstų koncepcijų sumanymo iki galutinio redagavimo etapo, o straipsnyje pristatomu tyrimu siekta sukurti automatinio administracinių tekstų paprastinimo metodiką. Tokiam tikslui apibrėžtiems paprastos kalbos principams galioja tik dalis reikalavimų, nemažos dalies tiek paprastos, tiek lengvai suprantamos kalbos principų automatiškai taikyti neįmanoma: automatiniai sprendimai nebus pajėgūs absoliučiu tikslumu išskirti pagrindinės tekstų loginės minčių sekos, paaiškinti sudėtingesnių terminų, nebūtinai gebės tinkamai traktuoti faktinę informaciją. Taigi rengiant lygiagretųjį originalių ir supaprastintų administracinio stiliaus tekstų tekstyną labiausiai remtasi tais principais, kurie galimi pritaikyti ir automatiškai.

Kita svarbi tyrimų sritis, kuria grindžiamos paprastos lietuvių kalbos taisyklės, yra paprastos kalbos tyrimai, atlikti užsienio kalboms. Paprastai lietuvių kalbai taikytinos leksikos ir sintaksės taisyklės daugiausia buvo išvestos iš tarpkalbinių paprastos kalbos principų (Harris, Kleimann & Mowat, 2010; Martinho, 2018). Gausiausiai literatūros šiuo atveju randama apie paprastos anglų kalbos (angl. *plain English*, pavyzdžiui, Cutts, 2013) principus. Kai kuriais atvejais buvo atsižvelgta į paprastos kalbos principus arba tekstų paprastinimui aktualias sintaksės taisykles, būdingas kalboms, kurios savo morfologiniu sudėtingumu yra artimesnės lietuvių kalbai nei anglų kalba, tarkime, lenkų (Dębowski et al., 2015) ar italų (Brunato et al., 2015). Vis dėlto tam tikras taisyklės, pavyzdžiui, dalyvinių formų traktavimą, buvo reikalinga apibrėžti specialiai lietuvių kalbai.

Daugelis aukščiau minėtų autorių siūlomų paprastos kalbos principų yra pagrįsti kalbinio sudėtingumo (angl. *linguistic complexity*) tyrimais. Pastarieji dažnai apima tikslinių auditorijų apklausas, parengtų tekstų išbandymą pasitelkiant tikslinės auditorijos imtį, bet taip pat gali būti įvairūs psicholingvistiniai eksperimentai, pavyzdžiui, naudojant akių judesių analizės (angl. *eye tracking*) metodą. Dar vienas vartoseną grįstas metodas, skirtas sudėtingesnėms kalbinėms struktūroms atrinkti, yra aprašytas Tonelli, Aprosio ir Saltori (2016). Autoriai naudojami „Vikipedijos“ straipsnių redakcijomis ir automatiškai būdu identifikuoti tuos straipsnių taisykus, kuriuos vartotojai pažymėjo kaip paprastinimo operacijas. Tokio pobūdžio tyrimai, taip pat rekomenduotinas paprasta kalba parengtų tekstų išbandymas pasitelkiant tikslines auditorijas, lieka ateities tyrimų ir darbų perspektyvoms.

Lygiagrečiojo tekstyno rengimo principai

Turint tikslą tyrimui surinkti skirtingų administracinio stiliaus tekstų lietuvių kalba pavyzdžių, pirmiausia buvo identifikuotos sritys, kurios laikytinos aktualiomis didžiajai visuomenės daliai ir kuriose kaip pagrindinė komunikacijos ir informacijos perdavimo priemonė tarnauja būtent administracinė kalba. Tai atlikus sudarytas sąrašas

šaltinių, kurie reprezentuoja skirtingas sritis ir kuriuose aptariamo stiliaus tekstai yra viešai prieinami bei naudojami informacijai ir komunikacijai su tikslinėmis auditorijomis. Šių šaltinių tekstai ir tapo pagrindu kuriant lygiagretųjį tekstyną.

Vykdam tekstų atranką iš numatytų šaltinių vadovautasi keliais kriterijais:

- 1 Ekspertiniu vertinimu: kalbos specialistės identifikavo potencialias sritis ir temas, kuriomis rašomi tekstai, tikėtina, nėra iki galo pritaikyti viešai komunikacijai ir informacijai taip, kad būtų aiškiai suprantami plačiosios visuomenės, t. y. neišpildo adresatų lūkesčių informacijos suprantamumo atžvilgiu.
- 2 Apklausomis: „Kurk Lietuvai“ vykdyto projekto metu buvo atliktos apklausos (Baltrušytė ir Župerkaitė, 2022), kuriomis aiškintasi, kokiose srityse respondentai norėtų gauti aiškesnį ir suprantamesnį turinį, palyginti su tuo, kuris juos pasiekia lig šiol. Iš šių apklausų aiškėja, jog tarp dažniausiai respondentų minimų sričių, kuriose aktualus paprastų tekstų poreikis, įvardijamos sveikata, įstatymai ir teismo nuosprendžiai, socialinės paslaugos, būstas ir gyvenamosios aplinkos priežiūra, saugumas.
- 3 Tekstų įvairovė: kuriant lygiagretųjį originalių ir supaprastintų administracinio stiliaus lietuvių kalbos tekstų tekstyną siekta, kad jis būtų reikiamai subalansuotas, t. y. atspindėtų temų, leksikos, tekstų apimties, turinio, struktūros įvairovę. Manoma, jog tai pasiekti įmanoma tekstinio šaltinių pasirinkus skirtingas sritis reprezentuojančius oficialius interneto išteklius, kuriuose komunikacija ir informacija yra nukreipta į atitinkamus plačiosios visuomenės poreikius.

Paisant aukščiau paminėtų aspektų, duomenų šaltiniais tyrimo tikslams galiausiai pasirinkti tekstai iš įvairių Lietuvos vyriausybinų ir nevyriausybinų viešųjų įstaigų interneto svetainių, kuriose visuomenei teikiama informacija apie įvairias paslaugas, tokias kaip socialinės išmokos, migracija, komunalinės paslaugos, autorių teisės, ir apie įvairius kitus administracinius klausimus. Konkretūs rengiant lygiagretųjį tekstyną naudoti tekstų šaltiniai pristatyti 1 lentelėje.

1 lentelė. Lygiagrečiojo originalių ir supaprastintų administracinio stiliaus tekstų tekstyno šaltiniai ir jų apimamos sritys

Šaltiniai	Šaltinių apimamos sritys	Žodžių skaičius
Socialinės paramos šeimai informacinė sistema: https://www.spis.lt/ .	Socialinės paslaugos, informavimas ir sprendimai (šeimos ir vaikų, socialinio draudimo, darbo rinkos ir užimtumo, socialinės integracijos, jaunimo politikos, lygybės, socialinės paramos, kompensacijų už būsto šildymą ir kt. klausimais)	8 972
Lietuvos sveikatos mokslų universiteto ligoninės Kauno klinikų tinklalapis: https://kaunoklinikos.lt/ .	Sveikatos priežiūra	3 445
Portalas ePolicija: https://www.epolicija.lt/ .	Saugumas	5 261
ESO tinklalapis: https://www.eso.lt/ .	Elektros ir dujų paslaugos	5 170 (elektros paslaugos) + 1 228 (dujų paslaugos)
Elektroniniai valdžios vartai: https://www.epaslaugos.lt/ . Informatikos ir ryšių departamento tinklalapis: https://www.ird.lt/ .	Internetu teikiamos administracinės paslaugos	2 881
Migracijos departamento tinklalapis: https://www.migracija.lt/ .	Migracija	6 972
LATGA tinklalapis: https://www.latga.lt/ .	Autorių teisės	2 475
Iš viso:		36 404

Suakauptus tekstyną buvo atlikta kokybinė jo analizė siekiant įvertinti tekstyno atitikimą jau minėtiems tekstų atrankos kriterijams ir suplanuotiems tolesnio jo naudojimo tikslams. Kokybinė analizė leido patvirtinti tekstyno tinkamumą numatytų tyrimo uždavinių kontekste: surinkti tekstai atspindi skirtingas prieigas (atliepia temų įvairovę, įtraukia straipsnyje jau minėtas paprastų tekstų poreikio sritis ir kt.) ir yra gausūs administraciniam stiliui būdingų požymių, tokių kaip formalumas, profesinis žargonas, ypač didelis specifškumas (būtent pastaroji administracinio stiliaus tekstų charakteristika dažnai neleidžia tinkamai ir aiškiai suprasti specialistų komunicuojamo turinio), tiesioginis teisės aktų citavimas.

Surinkti tekstai buvo atitinkamai parengti tolesnei analizei: suskirstyti į sakinius arba sąrašų punktus, kurie galėjo būti tiek sakinių fragmentai, tiek iš vieno ar kelių sakinių sudaryti elementai. Tai atlikus galiausiai pereita prie sukaupytų tekstų paprastinimo. Šį procesą įgyvendino keturios lingvistės (straipsnio autorės) pagal gaires, sudarytas remiantis literatūra apie paprastą kalbą ir aprašytas tolesniame straipsnio skyriuje. Tekstynui rengti pasitelkti *Label Studio* (<https://labelstud.io/>) ir *OmegaT* (<https://omegat.org/>) įrankiai. Visas procesas apėmė du etapus: pirminį paprastinimą, kurio metu skirtingos tekstyno dalys buvo paprastinamos skirtingų lingvisčių, ir antrinį redagavimą, kurį atliekant lingvistės tikrino viena kitos supaprastintus tekstus.

Paprastos lietuvių kalbos taisyklės

Rezultatai ir analizė

Šiame poskyryje pristatomos taisyklės, kurių buvo laikomasi atliekant sukaupytų administracinio stiliaus lietuvių kalbos tekstų paprastinimą. Dalis jų susijusios su sakinio lygmens ar stambesnių teksto vienetų paprastinimu, kita dalis – leksinės taisyklės, galiojančios konkrečių žodžių vartojimui, dar kitos apima morfosintaksę.

I. Ilgų sakinių paprastinimas. Rengiant tekstus paprasta kalba, tekstų dizainas (išdėstymas, šriftai, iliustracijos ir pan.) tampa ypač svarbiu aspektu. Su juo susiję tekstų transformavimo sprendimai turi būti priimami atsižvelgus į loginę informacijos pateikimo seką tekstuose, tačiau, kadangi, kaip minėta, straipsnyje pristatomo tyrimo kontekste taikytos taisyklės orientuotos į automatinį tekstų paprastinimą, tie sprendimai, kurie turi būti priimami individualiu tekstų lygmeniu, čia nebuvo aktualūs. Šiuo atveju taikytos dvi taisyklės:

a Vertikalūs sąrašai. Jei koordinuojami daugiau nei du elementai, jie pateikiami sąrašu (1 pavyzdys).

1 pavyzdys². Šaltinis: *migracija.lt*

Galite užpildyti tarpininkavimo raštą užsieniečiui dėl Šengeno, daugkartinės nacionalinės vizos ar leidimo laikinai gyventi išdavimo bei darbdavio ar darbo funkcijos pas tą patį darbdavį pakeitimo.

Jūs galite užpildyti tarpininkavimo raštą, jei užsieniečiui reikia:

- išduoti Šengeno vizą,
- išduoti daugkartinę nacionalinę vizą,
- išduoti leidimą laikinai gyventi,
- pakeisti užsieniečio darbdavį,
- pakeisti užsieniečio darbo funkcijas pas tą patį darbdavį.

Koordinuojamų elementų išdėstymas sąrašais yra universalus tiek paprastos, tiek lengvai suprantamos kalbos principas. Administracinio stiliaus tekstams itin būdingi ilgi sakiniai su daug koordinuojamų elementų, kartais koordinuojami elementai pateikiami ir skliaustuose ar „t. y.“ frazėmis. Tokius sakinius perrašant paprasta kalba jie verčiami vertikaliais sąrašais, kurių kiekvienas punktas rašomas naujoje eilutėje.

b Sakinių skaidymas. Paprastai kalbai galioja tam tikri orientaciniai sakinių ilgio žodžiais reikalavimai. Dažniausiai nurodomas vidutinis rekomenduojamas sakinių ilgis, pavyzdžiui, Bružaitė, Daraškienė ir Vilkaitė (2021) trečiajam lengvai suprantamos kalbos lygmeniui priskiria vidutiniškai iš 10 žodžių sudarytus sakinius. Paisant orientacinių sakinių ilgio reikalavimų, ilgesni sakiniai skaidomi į kelis. Rengiant lygiagretųjų originalių ir supaprastintų administracinio stiliaus tekstų tekstyną konkretūs žodžių skaičiaus sakinyje apribojimai nebuvo numatyti, tačiau atlikus jau supaprastintų tekstų analizę pastebėta, kad, jei vidutinis sakinio ilgis originaliuose tekstuose siekė apytiksliai 15 žodžių, tekstuose paprasta kalba sakiniai sutrumpėjo iki maždaug 12 žodžių.

² Čia ir toliau esančiuose pavyzdžiuose lentelės kairėje pateikiamas originalus tekstas, o dešinėje – tekstas paprasta lietuvių kalba.

Vieną sakinį padalyti į kelis galima, kai koordinuojami savarankiški sakiniai (2 pavyzdys), tačiau ir šalutinį sakinį įmanoma perrašyti nauju savarankišku sakiniu (3 pavyzdys).

2 pavyzdys. Šaltinis: *migracija.lt*

Prieglobsčio prašymo forma yra laisva, prašymas turi būti pateiktas asmeniškai, nepilnamečių šeimos narių vardu prašymą gali pateikti vienas iš pilnamečių šeimos narių.

Prieglobsčio prašymo forma yra laisva. Prieglobsčio prašymą turite pateikti patys. Už nepilnamečius šeimos narius prieglobsčio prašymą gali pateikti vienas iš suaugusių šeimos narių.

3 pavyzdys. Šaltinis: *latga.lt*

Šis atlyginimas, dar vadinamas Tuščios laikmenos mokesčiu, surenkamas iš tuščių laikmenų ir įrenginių, į kuriuos galima atgaminti (įrašyti) audiovizualinius kūrinius (kompiuteriai, mobilieji telefonai, USB raktai, DVD ir pan.), pardavėjų.

Šį atlyginimą mes dar vadiname Tuščios rinkmenos mokesčiu. Jį mes surenkame iš tų pardavėjų, kurie parduoda tuščias laikmenas ar įrenginius, į kuriuos galima įrašyti audiovizualinius kūrinius. Tokie įrenginiai gali būti kompiuteriai, mobilieji telefonai, USB raktai, DVD ir panašiai.

II. *Dažnesni sinonimai.* Visas kalbos žodynas skaičiuojamas šimtais tūkstančių lemu, tačiau tyrimai rodo, kad kasdienėje rašytinėje ir sakytinėje kalboje vartojame visai nedidelę jų dalį. Pavyzdžiui, kaip rodo De Mauro (2016) tyrimas, du tūkstančiai dažniausių italų kalbos žodžių sudaro iki 86 proc. visų tirtų tekstų, kurie apima įvairius kalbos variantus. Nors, kiek mums žinoma, ekvivalentiško tyrimo Lietuvos kontekste nesama, galima daryti prielaidą, kad lietuvių kalbos atveju rezultatai nebūtų esmingai kitokie. Tai skatina priėti prie išvados, jog tekstuose paprasta kalba turėtų būti kone išimtinai vartojami būtent dažni leksiniai elementai.

Atsižvelgus į tai, kad kuo leksinis elementas dažnesnis, tuo jis paprastesnis, administracinio stiliaus tekstams būdingi retesnės vartosenos leksiniai elementai, atliekant surinktų tekstų paprastinimą, buvo keisti dažnesniais. Yra keletas išteklių tokioms dažnesnio sinonimo paieškoms lietuvių kalba: Dažninis rašytinės lietuvių kalbos žodynas (Utka, 2009), paremtas Dabartinės lietuvių kalbos tekstyno anotuotosios dalies žodžių dažnumais; didesnės apimties ir įvairesnių žanrų tekstynu grįstas apie 170 tūkst. dažniausių lietuvių kalbos lemu sąrašas (Dadurkevičius, 2020) 2m tokens. Tiesa, paprastinant administracinio stiliaus tekstus šie ištekliai praverčia tais atvejais, kai galimi du ar daugiau sinonimų ir retesnis jų originaliame tekste parinktas dėl stilistinių priežasčių, siekiant atitikti administracinio stiliaus reikalavimus: tokiais atvejais minėtuose ištekliuose galima pasitikrinti, ar norimas vartoti paprastesnis sinonimas iš tiesų yra dažnesnis. Pavyzdžiui, 4 pavyzdyje pateiktame sakinyje originalo tekste pavartota veiksmožodžio „siekti“ forma, kuri sakinį paprastinant turėtų būti keičiama į atitinkamą veiksmožodžio „norėti“ formą, nes veiksmožodis „siekti“, remiantis Utka (2009), yra 243-ioje dažniausių žodžių sąrašo vietoje, o „norėti“ – 63-ioje vietoje.

4 pavyzdys. Šaltinis: *spis.lt*

Nuomininkas, kuris siekia gauti būsto kompensaciją, <...>

Nuomininkas, kuris nori gauti būsto kompensaciją, <...>

III. *Šnekamojoje kalboje dažni leksiniai elementai.* Paminėtina, kad tekstynais paremti dažniausių žodžių sąrašai paprastinant tekstus padeda ne visuomet. Bružaitė, Daraškienė ir Vilkaitė (2021: 23) pastebi: „[n]ors tekstynai yra objektyvus ir patikimas būdas dažniausiems žodžiams atrinkti, sąrašas, kurį gauname iš tekstyno, labai priklauso nuo to, kokie tekstai įtraukti į konkretų tekstyną. Kadangi tekstynai retai įtraukia, tarkim, buitinės šnekamosios kalbos pavydžių, juose net labai įprasti žodžiai gali nesikartoti dažnai.“ Panašų atvejį iliustruoja 5 pavyzdys. Dadurkevičiaus (2020) dažniausių lemu sąrašė „valstybė“ yra 32-oje vietoje, o „šalis“ – tik 61-oje, tačiau nekyla abejonių, kad 5 pavyzdyje pateiktame kontekste „šalis“ yra paprastos kalbos reikalavimus geriau atitinkantis daiktavardis.

5 pavyzdys. Šaltinis: *migracija.lt*

<...> esate neteisėtai Lietuvoje ir pageidaujate savanoriškai grįžti į užsienio valstybę;	Jūs Lietuvoje esate neteisėtai ir norite grįžti į savo šalį;
---	--

IV. *Politinį svorį įgavusios sąvokos.* Verta atkreipti dėmesį į tai, kad kai kurie terminai sudėtingėja, be kita ko, ir dėl politinių aktualijų. 6 pavyzdyje pateikto sakinio atveju matoma, kad originalo tekste vietoj daiktavardžio „šeima“ vartojamas žodžių junginys „bendrai gyvenantys asmenys“, kuris į temą neįsigilinusius skaitytojus gali sugluminti. Tokios sąvokos vartoseną Socialinės paramos šeimai informacinėje sistemoje (t) greičiausiai galima sieti su tuo, kad pastaraisiais metais visuomenėje ir politikoje nemažai diskutuojama apie šeimos apibrėžimą, kuris teisinėje sistemoje šiuo metu gali būti siauresnis, nei „bendrai gyvenantys asmenys“. Vis dėlto paprastos kalbos tikslams verta atskirti šeimos sąvoką kaip teisinį terminą ir „šeimą“ kaip kasdienės kalbos žodį. Aptariamo pavyzdžio atveju tekste kalbama apie moksleivį, su kuriuo bendrai gyvenantys pilnamečiai asmenys neabejotinai įeina į šeimos sąvoką, vartojamą kasdienėje kalboje.

6 pavyzdys. Šaltinis: *spis.lt*

Dėl socialinės paramos mokiniams pareiškėjas (vienas iš mokinio tėvų ar kitų bendrai gyvenančių pilnamečių asmenų, pilnametis mokinys ar nepilnametis mokinys, kuris yra susituokęs arba emancipuotas, mokinys nuo keturiolikos iki aštuoniolikos metų, turintis tėvų sutikimą) <...>	Dėl socialinės paramos mokiniams gali kreiptis: <ul style="list-style-type: none"> • vienas iš mokinio tėvų; • kitas pilnametis mokinio šeimos narys; • pats mokinys, jei yra pilnametis; • pats mokinys, jei yra susituokęs ar emancipuotas; • pats mokinys nuo 14 iki 18 metų, jei turi tėvų sutikimą.
---	---

V. *Administracinio stiliaus tekstų leksika.* Administracinio stiliaus tekstuose dažnai pasitaiko specifinių konstrukcijų, frazių, kurių pagrindinė funkcija tokiuose tekstuose – komunikuoti būtent administracinį stilių. Šie elementai įprastai galimi pakeisti trumpesniais (neretai netgi vieno žodžio) atitikmenimis, todėl transformuojant administracinio stiliaus tekstų kalbą į paprastą kalbą tikslingai taip ir daryti. Būtent tokių elementų rekomenduojama vengti ir Europos Komisijos Vertimo raštu generalinio direktorato leidinyje „Rašykime aiškiai ir glaustai“³ (European Commission: Directorate-General for Translation & Field, 2015) (7 pavyzdys).

VI. *Santrumpos.* Aukščiau paminėtame Europos Komisijos leidinyje, taip pat lengvai suprantamos kalbos gairėse (Bružaitė, Daraškienė ir Vilkaitė, 2021) rekomenduojama nepiknaudžiauti santrumpomis arba apskritai jų vengti, išskyrus atvejus, kai konkrečios santrumpos yra geriau žinomos nei atitinkami pavadinimai, kurie jomis keičiami (pavyzdžiui, CD, DVD, USB, SODRA, JAV, NATO, t. t.). Šių rekomendacijų tikslinga laikytis ir paprastinant tekstus.

VII. *Metaforos.* Tiek paprastai, tiek lengvai suprantamai kalbai galioja reikalavimas vengti metaforinio kalbėjimo, išskyrus kalboje itin dažnus pasakymus, pavyzdžiui, „bėga laikas“ (Bružaitė, Vilkaitė ir Daraškienė, 2022). Tiesa, administracinio stiliaus tekstams

7 pavyzdys. Šaltinis: *European Commission: Directorate-General for Translation and Field (2015)*

	
atsižvelgiant į faktą, kad	dėl
tam tikras skaičius	kai kurie
sutinkamai su	pagal, remiantis
dėl šios priežasties	todėl
siekiant užtikrinti, kad	kad
tuo atveju, jei	jei

³ Šis leidinys, publikuotas visomis Europos Sąjungos (ES) valstybių narių kalbomis, yra skirtas ES dokumentus rengiantiems darbuotojams. Juo siekiama paskatinti tekstų rengėjus vartoti paprastą kalbą, leidinio pavadinime kitomis kalbomis paprasta kalba yra netgi tiesiogiai įvardyta (verčiant į lietuvių kalbą, dėl minėtos priežasties, t. y. dėl paties fenomeno ir kartu termino naujumo Lietuvos kontekste, pasirinktas aiškinamasis vertimas).

perkeltinės reikšmės pasakymai ir taip nėra būdingi (nebent yra tapę šabloniškos raiškos pavyzdžiais, plg. Vladarskienė, 2020), todėl tik retai kilo poreikis juos keisti ir atliekant tyrimui sukauptų administracinio stiliaus tekstų paprastinimą. Vis dėlto surinkti pavyzdžiai parodė, kad retkarčiais metaforų gali pasitaikyti net ir teisinėje kalboje (8 pavyzdys).

8 pavyzdys. Šaltinis: *migracija.lt*

Teisė likti Lietuvos Respublikos teritorijoje neužkerta kelio priimti ir vykdyti sprendimų dėl užsieniečių grąžinimo į užsienio valstybę ir išsiuntimo iš Lietuvos Respublikos šio įstatymo 125 ir 126 straipsniuose nurodytais pagrindais

Net jei užsienietis turi teisę likti Lietuvoje, mes vis tiek galime nuspręsti jį grąžinti į kitą šalį ir išsiųsti jį iš Lietuvos pagal Užsieniečių teisinės padėties įstatymo 125 ir 126 straipsnius.

Rekomendacija vengti neveikiamosios rūšies veiksmažodžių ir jų konstrukcijų – vienas pagrindinių paprastos kalbos principų, taikomų daugeliui Europos kalbų⁴. Ankstyvosiose paprastos kalbos gairėse ši rekomendacija ypač akcentuota, vėliau imta į šį klausimą žiūrėti lanksčiau, pripažįstant pasyvo reikalingumą tam tikruose kontekstuose (Nord, 2020: 25-28; Cutts, 2013: 64).

Lengvai suprantamos lietuvių kalbos gairėse trečiojo, sudėtingiausio, lygmens atveju neveikiamosios rūšies konstrukcijos nurodomos kaip galimos. Tiesa, neveikiamosios rūšies lietuvių kalboje dažnai sudėtinga išvengti, o tikėtina ir tai, kad atkaklus jos vengimas gali tik dar labiau apsunkinti tekstą. Vis dėlto pažymėtina, kad administracinio stiliaus tekstai išsiskiria itin gausiu neveikiamosios rūšies vartojimu. Kaip žinia, ji leidžia praleisti sakinio subjektą. Panašu, kad būtent tai ir yra dažni atvejai administracinio stiliaus lietuvių kalbos tekstuose (9 pavyzdys). Kai kada toks tikslus subjekto įvardijimas gali atrodyti perteklinis, tačiau turint galvoje tai, kad administraciniai tekstai dažnai pasižymi intensyviu informaciniu krūviu, informacijos pakartojimas gali būti naudingas ir netgi skatinti pasitikėjimu grįstą santykį tarp valstybės aparato ir valstybės piliečių⁵. Vis dėlto paminėtina, kad tekstuose paprasta kalba nėra privaloma atsisakyti neveikiamosios rūšies, gali pasitaikyti ne tik dažnesnių būdvardiškai vartojamų neveikiamosios rūšies dalyvių (pavyzdžiui, „deklaruoti gyvenamoji vieta“), bet ir retesnių, kurių keitimas kasdieniškesne kalba tik apsunkintų tekstus, nors apskritai prasmingiausia būtų siekti, kad dauguma sakinių atitiktų tipinį tranzityvinio sakinio modelį nežymėta žodžių tvarka, kuriame aiškiai pasakoma, kas daro ką (9 pavyzdys).

9 pavyzdys. Šaltinis: *spis.lt*

Būsto šildymo išlaidų kompensacija teikiama nepriklausomai nuo šildymo būdo

Mes teikiame būsto šildymo kompensaciją nepriklausomai nuo šildymo būdo.

IX. Veikiamosios rūšies dalyviai. Lietuvių kalba turi turtingą ir sudėtingą ne tik neveikiamosios, bet ir veikiamosios rūšies dalyvių sistemą. Iš tyrimui surinktų administracinio stiliaus tekstų pastebėta, kad juose veikiamosios rūšies dalyvių konstrukcijomis dažnai keičiami priklausomieji santykiniai sakiniai su santykininiu įvardžiu „kuris“ (ir jo formomis; 10 pavyzdys). Nors tiek tekstuose paprasta kalba, tiek tekstuose lengvai suprantama kalba tikslinga vengti santykinių sakinių (rekomenduojama juos pateikti atskirais sakiniiais; žr. šio poskyrio I punktą),

⁴ Pasak Wengelin (2015), neveikiamosios rūšies akcentavimas gali būti susijęs su aštuntajame dešimtmetyje populiaria transformacine gramatika, kuria remiantis neveikiamoji rūšis matyta kaip veikiamosios transformacija, todėl daryta prielaida, kad ir ją suvokti yra sudėtingiau. Vis dėlto, kaip teigia autorė, įrodymų šiuo klausimu nėra daug: tyrimai liudija, jog tekstams, kuriuose vartojama neveikiamoji rūšis, perskaityti prireikia daugiau laiko, tačiau neaišku, ar taip yra dėl pačios neveikiamosios rūšies vartojimo, ar dėl to, kad neveikiamosios rūšies gausiuose tekstuose dažnai būna praleista nemažai informacijos.

⁵ Nord (2018: 14–16) paprastos kalbos situacijos Švedijoje apžvalgoje aprašo pavyzdžius, kai sudėtingą, neaiškų administracinio stiliaus kalbos pobūdį nulemia platesnės, nekalbinės institucijų darbo sistemos trūkumai, pavyzdžiui, kai tekstų rengėjai neturi pakankamai išteklių ir laiko tekstams rengti, kai jiems trūksta žinių ir patirties. Tokiais atvejais daugelis biurokratinės kalbos struktūrų pasitarnauja kaip tam tikri „saugikliai“ baiminantis pateikti netikslią informaciją ir vietoj to pateikiant neaiškią informaciją. Neveikiamoji rūšis galėtų būti priskirta tokių priemonių pavyzdžiams.

vis dėlto jie yra paprastesni už tokias semipredikatinės dalyvinės konstrukcijas, kokia pavartota 10 pavyzdyje pateiktame originalo teksto sakinyje. Ir santykiniai sakiniai, ir dalyvinės konstrukcijos į pagrindinį sakinį įterpia dar vieną, priklausomą, sakinį, todėl prasminga siekti, kad ir šis priklausomasis sakinytis būtų artimesnis paprasčiausio *kas daro ką* sakinio modeliui. Pavyzdžiui, italų kalboje santykiniai sakiniai vartojami itin dažnai, todėl vienu italų kalbos tekstų sudėtingumo kriterijų laikoma santykinų sakinių grandinių gelmė (Brunato et al., 2015).

Kita vertus, dalyviai lietuvių kalboje dažnai vartojami ir kaip būdvardžiai, atributinė funkcija. Dalyvinės funkcijas atliekantys kai kurie veiksmožodžiai yra tarp dažniausių žodžių lietuvių kalboje: pavyzdžiui, veiksmožodis „susyti“ dažniausių lemų sąrašė (Dadurkevičius, 2020) yra 254-as, o Dažniniame rašytinės lietuvių kalbos žodyne (Utka, 2009) – 406-as (pastarajame šaltinyje nurodomos ir dažniausios veiksmožodžio formos, visos jos yra veikiamosios rūšies būtojo laiko dalyvio „susijęs“ formos). Tokių dalyvių kuo nors keisti paprastoje kalboje neverta, nes jie suvokiami kaip būdvardžiai ir neturi dažnesnių sinonimų. Tačiau verta atkreipti dėmesį į tai, kad tokie subūdvardėję dalyviai daug dažniau vartojami vardininco linksniu, o semipredikatiniai dalyviai (Ambrasas, 1979), kaip matyti iš 10 pavyzdžio, dažniau linksniuojami. Turint galvoje minėtas dvi dalyvių vartosenos grupes, galima dalyvius skirti į dvi kategorijas remiantis linksnio kriterijumi ir laikytis tokios paprastos kalbos taisyklės: paprastoje kalboje vartojami tik dažni dalyviai, išreikšti vardininco linksniu ir atliekantys atributinę funkciją; semipredikatiniai dalyviai, reiškiami kitais linksniais (t. y. ne vardininco), keičiami priklausomaisiais sakiniais su santykinio įvardžiu „kuri“, „kuri“. Tokia taisyklė apytiksliai atitinka trečiąją lengvai suprantamos kalbos lygmenį (Bružaitė, Vilkaitė ir Daraškienė, 2022), kuriam priskiriami, be kita ko, ir šalutiniai sakiniai, prasidedantys „kuri“, „kuri“ ir išreikšti dalyvinėmis konstrukcijomis.

10 pavyzdys. Šaltinis: *migracija.lt*

Lietuvos Respublikoje gyvenusiems asmenims, kuriems buvo suteiktas prieglobstis ar laikinoji apsauga Lietuvos Respublikoje <...>

Žmonėms, kurie gyveno Lietuvoje ir Lietuvoje turėjo prieglobstį ar laikinąją apsaugą <...>

X. *Jungtukai*. Lengvai suprantamoje kalboje ribojamas jungtukų vartojimas. Paprastai kalbai nusprendėme tokio ribojimo netaikyti, bet tais atvejais, kai egzistuoja du sinoniminiai jungtukai, galioja reikalavimas rinktis dažnesnės vartosenos jungtukus, pavyzdžiui, „bet“ vietoj „tačiau“; „nes“ vietoj „kadangi“.

Pažymėtina, kad analizuojant administracinio stiliaus tekstus į akis krinta sudėtinių sakinių pagrindinio sakinio ir šalutinio sąlygos sakinio išdėstymo tvarka: neretai sąlygos sakinytis pateikiamas po pagrindinio sakinio, o tai apsunkina skaitymą, tokių sudėtinių sakinių pradžioje pateikiama informacija, kuri skaitytojams nebus aktuali, jei jų situacija neatitinka sąlygos, pateikiamos po pagrindinio sakinio. Dėl šios priežasties buvo nuspręsta paprasčiau administracinio stiliaus tekstus laikytis taisyklės sąlygos sakinius iškelti į sakinio pradžią (11 pavyzdys).

11 pavyzdys. Šaltinis: *spis.lt*

Savivaldybės turi teisę skirti socialinę paramą mokiniams išimties atvejais, jeigu vidutinės pajamos vienam asmeniui per mėnesį yra iki 2,5 VRP.

Jeigu vidutinės šeimos pajamos vienam asmeniui per mėnesį yra iki 2,5 VRP, savivaldybės turi teisę skirti socialinę paramą mokiniams išimties atvejais.

XI. *Administracinio* stiliaus tekstų kalbai taip pat būdinga veiksnių raiška leksinėmis analitinėmis konstrukcijomis, sudarytomis iš didžiausią reikšminį krūvį turinčio daiktavardžio ir desmantizuoto veiksmožodžio (Kovalevskaitė, Rimkutė ir Vilkaitė-Lozdienė, 2020) when compared with its main meaning, for example, atlikti analizę ('to perform an analysis'). Tokias konstrukcijas paprastoje kalboje tikslinga keisti konkretesnės semantikos veiksmožodžiais. Kaip matyti iš 12 pavyzdžio, originalo sakinius transformavus į paprastą kalbą semantinio nuostolio neatsiranda, nes desmantizuotų veiksmožodžių ir veiksnių pavadinimų konstrukcijos originalo sakiniuose tik signalizuoja administracinį stilių ir galimos keisti paprastesniais atitikmenimis neprarandant pačių sakinių semantikos. Aptariamas principas randamas ir Europos Komisijos Vertimo raštu generalinio direktorato leidinyje (13 pavyzdys).

12 pavyzdys. Šaltinis: *spis.It* ir *eso.It*

Pašalpos dydžio skaičiavimą atliekame taip: <...>	Pašalpą skaičiuojame taip: <...>
<...> taiko vienodas kainas.	<...> kainos yra vienodos.

XII. *Kilmininkų grandinės* yra vienas nespecialistams daugiausia sunkumų keliančių teisinės kalbos bruožų, kuris dažnai iš teisės aktų perkeliamas ir į administracinio stiliaus tekstus (Vladarskienė, 2007). Kilmininkų grandinės neretai atsiranda dėl poreikio teisinėje kalboje tiksliai įvardyti referentą. Vis dėlto rengiant tekstus paprasta kalba visų pirma apsvaistytina tokio tikslumo būtinybė. Jei minimas tikslumas nėra reikalingas ir jo atsakius nenukentės konkretaus sakinio informacinis turinys, tuomet kilmininkų grandines galima keisti šalutiniais sakiniais, vieną iš kilmininku išreikštų daiktavardžių paverčiant veiksmažodžiu (14 pavyzdys), arba pašalinti perteklinius daiktavardžius, pateikiančius savaime suprantamą ar neaktualią informaciją (15 pavyzdys).

14 pavyzdys. Šaltinis: *spis.It*

vadovaujantis Europos Sąjungos socialinės apsaugos sistemų koordinavimo reglamentais	pagal Europos Sąjungos reglamentus, kurie koordinuoja socialinės apsaugos sistemas
--	--

15 pavyzdys. Šaltinis: *epolicija.It*

Lietuvos Respublikos ginklų ir šaudmenų kontrolės įstatymas įpareigoja ginklo savininką ne vėliau kaip per 10 darbo dienų nuo ginklo laikymo vietos pasikeitimo ar vyresnių kaip 14 metų asmenų apsigyvenimo gyvenamojoje vietoje, kurioje laikomas ginklas, informuoti apie tai policijos įstaigą.	Pagal įstatymą ginklo savininkas turi informuoti policiją, jei: <ul style="list-style-type: none"> • ginklą pradėjo laikyti naujoje vietoje; • toje vietoje, kurioje savininkas laiko ginklą, apsigyveno vyresnis nei 14 metų žmogus.
---	---

Lietuviškas kilmininkų grandines anglų kalboje atitinka daiktavardžių grandinės (angl. *noun strings*). Kiek įmanoma jų vengti daiktavardžius verčiant veiksmažodžiais rekomenduoja, pavyzdžiui, Cutts (2013: 79–80). Šią taisyklę taikėme ir paprastai lietuvių kalbai.

XIII. *Įvardžių vartoseną*. Tiek tekstuose lengvai suprantama kalba, tiek tekstuose paprasta kalba būtina vengti dviprasmiškos anaforinės įvardžių vartosenos, dėl kurios gali likti neaišku, į ką nurodo konkretus pavartotas įvardis (16 pavyzdys). Kita vertus, pirmo ir antro asmens įvardžių vartojimas yra skatintinas. Kaip matyti iš 17 pavyzdyje pateikto paprasta kalba perrašyto originalaus sakinio, įvardžiai nurodo pirmo asmens referentą, kuris įprastuose administracinio stiliaus tekstuose laikomas numanomu (pirmo asmens vartosenos tradiciškai formaliesniuose lietuviškuose tekstuose vengiama). Aiškaus referento nurodymo principą kaip vieną iš universalių paprastos kalbos principų formuluoja ir Martinho (2018: 19). Tiesa, tam tikrais atvejais tikslinga prisiminti ir Maaß aptariamą lengvai suprantamos bei paprastos kalbos stigmatizavimo temą. Kaip rašo autorė, lengvai suprantama ir paprasta kalba negali nutolti nuo galiojančių kalbos normų, negali pernelyg stipriai pažeisti visuomenėje vyraujančio kalbinės estetikos supratimo, nes tai lemia lengvai suprantamos bei paprastos kalbos ir tų visuomenės grupių, kuriems tekstai tokiomis kalbomis reikalingi, stigmatizavimą. Kuo labiau tekstai paprastėja, tuo aiškiau stigmatizuojamos minėtos visuomenės grupės (Maaß, 2020: 217–222). Kita vertus, nederėtų nepaisyti

13 pavyzdys. Šaltinis: *European Commission: Directorate-General for Translation and Field (2015)*

	
atlikti įvertinimą	įvertinti
įgyvendinti tyrimą	ištirti
pasiekti susitarimą	susitarti
įvykdyti atnaujinimą	atnaujinti
vykdyti kontrolę	kontroliuoti

ir priešingo poveikio: kuo tekstai sudėtingesni, tuo mažiau jie pasiekiami tam tikroms grupėms. Kaip tik dėl to Maaß akcentuoja siekį išlaikyti balansą tarp paprastumo ir noro išvengti stigmatizavimo.

Kaip matyti iš 18 pavyzdyje pateikto atvejo, pirmajame pakeistame originalo sakinyje pridėtas daugiskaitos antrojo asmens įvardis („įsitikinkite, jog gerai suprantate“ → „turite gerai suprasti“ → „Jūs turite gerai suprasti“) pakartoja jau veiksmažodžiu išreikštą informaciją, ir, nors kartojimas tekstą daro paprastesnį, tokiais atvejais gali būti svarbiau vengti adresatų stigmatizavimo. Kaip tik tuo vadovaujantis antrajame pakeistame originalo sakinyje įvardis prieš veiksmažodį „nesuprantate“ nebebuvo pridėtas. Taigi verčiant administracinio stiliaus tekstų kalbą į paprastą kalbą reikalinga atsižvelgti į tai, ar esama pragmatinės motyvacijos reikšti antrojo asmens įvardį veiksnio pozicijoje, kai veiksnį jau žymi antrojo asmens veiksmažodžio forma.

16 pavyzdys. Šaltinis: *kaunoklinikos.lt*

jei gydėtės kitose gydymo įstaigose ir turite išrašus iš ligos istorijų arba rentgeno nuotraukas, rekomenduojama jas pasiimti	jei gydėtės kitose gydymo įstaigose ir turite išrašus iš ligos istorijų arba rentgeno nuotraukas, rekomenduojame visus šiuos dokumentus taip pat pasiimti
---	---

17 pavyzdys. Šaltinis: *eso.lt*

Jei apskaita yra automatizuota, ar vis tiek reikia deklaruoti skaitiklio rodmenis?	Jeį mano apskaita yra automatizuota, ar vis tiek turiu deklaruoti savo skaitiklio rodmenis?
--	---

18 pavyzdys. Šaltinis: *migracija.lt*

Įsitikinkite, jog gerai suprantate vertėją. Jeigu nesuprantate vertėjo, būtinai tai pasakykite apklausą atliekančiam specialistui	Jūs turite gerai suprasti savo vertėją. Jeigu nesuprantate savo vertėjo, būtinai mums tai pasakykite.
---	---

XIV. Neigiama raiška. Ir lengvai suprantamai, ir paprastai kalbai galioja reikalavimas vengti perteklinės neigiamos raiškos. Geras pavyzdys, rodantis, kaip neigiama raiška gali apsunkinti tekstą, pateikiamas Europos Komisijos Vertimo raštu generalinio direktorato leidinyje (19 pavyzdys).

Šiame poskyryje aptarėme keliolika pagrindinių rekomenduojamų paprastos lietuvių kalbos taisyklių, kurių laikėmės rengdamos lygiagretųjį originalių ir supaprastintų administracinio stiliaus tekstų tekstyną. Pristatytų taisyklių sąrašas nėra baigtinis – kurdamos tekstyną paprastinome ir kitus surinktų tekstų kalbinės raiškos aspektus, be kita ko, svarbu pažymėti tai, kad visos čia aptartos taisyklės turi išimčių. Be jau minėtų dažnesnės vartosenos, bet sudėtingesnės morfosintaksės kalbinių elementų, susijusių su išvardytomis taisyklėmis, paprastinant tekstus daugiausia iššūkių kėlė paprastos kalbos principai, paremti bendrosiomis, kontekstinėmis, o ne kalbos, žiniomis. Visų pirma, sudėtinga automatizuotai reguliuoti informacijos kiekį (papildyti trūkstamais apibrėžimais, sumažinti techninės, pavyzdžiui, teisinės, informacijos) tekstuose, kadangi šiuo atžvilgiu tekstai gali būti paprastinami keliais lygmenimis. Tarkime, pirminė informacija turėtų būti pati paprasčiausia, apimanti mažiausiai detalių, tačiau detalesnė informacija prireikus taip pat turi būti pasiekiami paprasta kalba, o tam reikalingas ekspertinis įvertinimas. Nors automatiškai paprastinti lietuviškų tekstų informacinės struktūros artimiausiu metu nenumatoma, rengiant tekstus paprasta kalba lygiagrečiam tekstynui stengtasi paaiškinti retesnius terminus (pateikti jų apibrėžimus) ir atsisakyti perteklinės informacijos.

19 pavyzdys. Šaltinis: Šaltinis: *European Commission: Directorate-General for Translation and Field (2015: 7)*

Venkite perteklinių neiginių

Tai, kad paraiškos dažnai atmetamos, nėra nejprasta, todėl nesisųskite, nebent esate tikras, kad pildydamas nepadarėte klaidų.

Paraiškos dažnai atmetamos, tad skundą teikite tik jei esate įsitikinę, kad ją užpildėte tinkamai.

Kiekybinė lygiagrečiojo tekstyno analizė

Analizės metodika: metrikos ir paprastinimo operacijos

Sukūrus poskyryje „Lygiagrečiojo tekstyno rengimo principai“ aprašytą lygiagretųjį tekstyną buvo atlikta jo statistinė analizė. Šios tikslas – kiekybiškai įvertinti skirtumus tarp originalių ir supaprastintų tekstų. Tam pasirinktos 3 metrikos (BLEU, ROUGE, ROLD) ir atliktų paprastinimo operacijų (žodžių įterpimo, pašalinimo, tvarkos keitimo sakiniuose) statistinė analizė. Be kita ko, buvo įvertintas žodžių ir sakinių skaičius originaliuose ir supaprastintuose tekstuose.

BLEU (angl. *Bilingual Evaluation Understudy*) įvertis parodė, kiek n-gramų supaprastintuose sakiniuose atitinka n-gramas originaliuose sakiniuose. BLEU įverčiai apima verčių diapazoną nuo 0 iki 1. Aukštesnis (artimesnis 1) įvertis rodo, kad rezultatas yra artimesnis etalonui (Papineni, Roukos, Ward & Zhu, 2002), šiuo atveju – n-gramams, kurios sudaro rankiniu būdu supaprastintus sakinius ir teksto fragmentus. Kadangi BLEU metrika neatsižvelgia į prasmę, sakinio struktūrą ir ne itin gerai sutampa su žmonių vertinimais (Sulem, Abend & Rappoport, 2018), vertinimui naudojome ir papildomas metrikas.

ROUGE (angl. *Recall-Oriented Understudy for Gisting Evaluation*) įverčiu buvo matuojamas n-gramų sutapimas supaprastintuose tekstuose ir referenciniuose tekstuose pagal skirtingus sutapimo vienetus (Lin, 2004). Naudojant ROUGE šis n-gramų sutapimas įvertinamas intervale nuo 0 (visiškas nesutapimas) iki 1 (idealus sutapimas). Pasirinkome 3 ROUGE variantus, kurie leido nustatyti: unigramų sutapimus (ROUGE-1), bigramų sutapimus (ROUGE-2) ir ilgiausios bendros sekos sutapimus (ROUGE-L). Kadangi ši metrika matuoja sintaksinius, o ne semantinius atitikmenis, į sinonimus nėra atsižvelgiama (Aker, Bansal & Karmaker, 2022), taigi naudojant ROUGE šis aspektas į vertinimą nepatenka.

Siekdamos išsamiau įvertinti, kaip pasikeitė originalūs tekstai juos supaprastinus, BLEU ir ROUGE papildėme ROLD (angl. *Replace-only Levenshtein Distance*), arba Levenšteino atstumo, metrika, kuri skirta dviejų simbolių sekų (ne)panašumui matuoti. Kitaip tariant, ji leidžia įvertinti skirtumus tarp originalių ir supaprastintų tekstų simbolių lygmeniu, šiuos (ne)panašumus išreiškiant mažiausiu operacijų (įterpimų, ištrynimų arba pakeitimų) skaičiumi, kurių reikia vienai simbolių sekai (tekstui, sakiniui ir pan.) paversti kita (Vásquez-Rodríguez et al., 2021). Laikoma, kad kuo minėtų operacijų skaičius mažesnis, tuo dvi sekos (tekstai, sakiniai ir pan.) panašesnės viena į kitą.

Kiekybinės tekstų paprastinimo operacijų analizės tikslams apskaičiavome keletą įverčių (žodžių įterpimo, pašalinimo, tvarkos keitimo sakiniuose proporcijas) visiems paprastinimo atvejams. Skaičiavimus atlikome naudodamos *tseval* programinę biblioteką *Python* programavimo kalbai (Martin et al., 2018). Ši analizė leido nustatyti paprastinimo operacijų tipų pasiskirstymą paprastinant tekstus iš skirtingų šaltinių.

Analizės rezultatai

Kaip matyti iš 2 lentelėje pateiktų rezultatų, bendri originalių ir supaprastintų sakinių skaičiai tekстыne skiriasi – supaprastintus tekstus sudaro didesnis skaičius sakinių, nes paprastinant ilgi sakiniai dažnai buvo skaidomi į du ar daugiau trumpesnių, kad atitiktų paprastos lietuvių kalbos gaires ir kad juose pateikiama informacija būtų lengviau suprantama. Analizė parodė, kad vertinant procentiškai šiuo atžvilgiu labiausiai pakitęs yra tekstas iš *ird.lt*: jo sakinių skaičius atlikus paprastinimą padidėjo beveik 40 proc. Kaip mažiausiai pakitęs nustatytas *eso.lt* tekstas apie dujas: jo sakinių skaičius atlikus paprastinimą padidėjo tik 9,5 proc.

Supaprastintų tekstų sakiniai taip pat pakito žodžių skaičiumi, palyginti su originaliais, nes paprastinant tekstus buvo šalinami pertekliniai žodžiai ir (arba) buvo pridedami papildomi žodžiai. Kaip taip pat matyti iš 2 lentelėje apibendrintų rezultatų, dviejuose tekstuose juos supaprastinus žodžių sumažėjo, šešiuose – padaugėjo. Teksto iš *ird.lt* žodžių skaičius atlikus paprastinimą sumažėjo 15,2 proc., o štai *spis.lt* tekste – net 27,7 proc. Žodžių skaičiaus atžvilgiu mažiausiai pakitęs tekstas yra iš *eso.lt* apie dujas: jo žodžių skaičius atlikus paprastinimą padidėjo 1,5 proc. Procentiškai daugiausia žodžių atlikus paprastinimą papildytas tekstas iš *eso.lt* apie elektrą (8,8 proc.), kiek mažiau – tekstas iš *epolicija.lt* (6,3 proc.).

2 lentelė. Originalių ir supaprastintų tekstų sakinių bazinės statistikos pagal šaltinius

	Originalus sakinių skaičius	Sakinių skaičius atlikus paprastinimą	Skirtumas tarp originalių ir supaprastintų tekstų sakinių skaičiaus, proc.	Originalus žodžių skaičius	Žodžių skaičius atlikus paprastinimą	Skirtumas tarp originalių supaprastintų tekstų žodžių skaičiaus, proc.
<i>ird.lt</i>	153	214	39,9	2 881	2 442	-15,2
<i>eso.lt</i> apie elektrą	365	457	25,2	5 170	5 624	8,8
<i>eso.lt</i> apie dujas	95	104	9,5	1 228	1 247	1,5
<i>migracija.lt</i>	380	448	17,9	6 972	7 156	2,6
<i>epolicija.lt</i>	414	488	17,9	5 261	5 590	6,3
<i>kaunoklinikos.lt</i>	285	322	13,0	3 455	3 562	3,1
<i>latga.lt</i>	173	201	16,2	2 475	2 594	4,8
<i>spis.lt</i>	230	287	24,8	8 972	6 487	-27,7
Visas tekstynas	2 095	2 521	20,3	36 414	34 702	-4,7

Originalūs ir supaprastinti tekstai buvo vertinti ne tik remiantis sakinių ir žodžių skaičiaus skirtumais, bet ir BLEU, ROUGE bei ROLD metrikų rezultatais (žr. 3 lentelę). Didžiausios BLEU ir ROUGE (ROUGE-1, ROUGE-2 ir ROUGE-L) vertės, rodančios didžiausią sutapimą tarp supaprastinto ir originalaus teksto n-gramų, fiksuotos įvertinus *kaunoklinikos.lt* tekstą. Pagal minėtas metrikas šis tekstas, palyginti su kitais tekstyno tekstais, buvo supaprastintas mažiausiai. Žemiausios BLEU ir ROUGE (ROUGE-1, ROUGE-2 ir ROUGE-L) vertės pastebėtos atlikus *migracija.lt* teksto ir *eso.lt* teksto apie elektrą įvertinimą.

Simbolių lygmeniu artimiausias originaliam atlikus paprastinimą liko *kaunoklinikos.lt* tekstas: jo ROLD vertė siekė 59 (tai rodo, jog originaliam tekstui supaprastinti prireikė 59 simbolių keitimo operacijų). Labiausiai nuo originaliojo supaprastinus skyrėsi *spis.lt* tekstas: jo ROLD vertė siekė 271 (tai rodo, kad originaliam tekstui supaprastinti prireikė 271 simbolių keitimo operacijos). Vertinant bendrai visą tekstyną, tekstams paprastinti prireikė vidutiniškai 118 simbolių lygmens operacijų.

3 lentelė. Originalių ir supaprastintų tekstų sakinių įvertinimas remiantis skirtingomis metrikomis

	BLEU ↑	ROUGE-1 ↑	ROUGE-2 ↑	ROUGE-L ↑	ROLD ↓
<i>ird.lt</i>	0,41	0,78	0,66	0,75	119
<i>eso.lt</i> apie elektrą	0,20	0,58	0,36	0,54	111
<i>eso.lt</i> apie dujas	0,41	0,74	0,55	0,72	87
<i>migracija.lt</i>	0,19	0,55	0,36	0,50	136
<i>epolicija.lt</i>	0,46	0,78	0,61	0,76	79
<i>kaunoklinikos.lt</i>	0,57	0,82	0,68	0,80	59
<i>latga.lt</i>	0,49	0,80	0,67	0,78	85
<i>spis.lt</i>	0,25	0,61	0,44	0,55	271
Visas tekstynas	0,34	0,68	0,51	0,65	118

Tekstyne sukaupiti skirtingų šaltinių tekstai buvo nevienodo ilgio, todėl nebuvo lengva įvertinti juose atliktų paprastinimo operacijų skaičių. Tačiau pastebėta, kad šiuo atžvilgiu vis dėlto išsiskiria *spis.lt* tekstas, kuriam supaprastinti prireikė 34 776 paprastinimo operacijų (žodžių pašalinimo, įterpimo, tvarkos keitimo sakiniuose) (žr. 4 lentelę).

4 lentelė. Atliktų paprastinimo operacijų statistikos*

	Visos paprastinimo operacijos	Žodžių pašalinimas, proc.	Žodžių įterpimas, proc.	Žodžių tvarkos keitimas sakiniuose, proc.
<i>ird.lt</i>	8 431	64	14	22
<i>eso.lt</i> apie elektrą	23 510	27	35	38
<i>eso.lt</i> apie dujas	3 194	31	31	38
<i>migracija.lt</i>	29 549	35	24	41
<i>epolicija.lt</i>	12 845	33	40	27
<i>kaunoklinikos.lt</i>	6 560	36	33	31
<i>latga.lt</i>	5 889	29	33	38
<i>spis.lt</i>	34 776	69	9	22
Visas tekstynas	124 754	44	24	32

* Lyginami originalūs ir supaprastinti tekstai

Detalizuojant skirtingų paprastinimo operacijų proporcijas tekstyną sudarančiuose tekstuose galima pastebėti keletą tendencijų. Tekstuose iš *ird.lt* ir iš *spis.lt* pašalinti (ištrinti) žodžiai sudaro daugiau nei pusę visų atliktų paprastinimo operacijų (atitinkamai 64 proc. ir 69 proc.). Kituose tekstyną sudarančiuose tekstuose šio tipo paprastinimo operacijų skaičius sudarė apie trečdajį visų paprastinimo operacijų (žr. 4 lentelę).

Žodžių įterpimo operacijų kontekste galima išskirti tekstą iš *epolicija.lt* (jame atliktų minėto tipo paprastinimo operacijų dalis sudaro 40 proc.) ir tekstą iš *spis.lt* (jame atliktų minėto tipo paprastinimo operacijų dalis sudaro tik 9 proc.). Tai rodytų, kad pirmajame tekste trūko aiškumo, todėl paprastinant jį reikėjo įterpti papildomų žodžių.

Žodžių tvarkos keitimo operacijų kontekste minėtinas tekstas iš *migracija.lt*: jame atliktų žodžių tvarkos pakeitimo operacijų dalis, palyginti su kitais tekstais, buvo didžiausia (41 proc.). Procentiškai mažiausiai minėto tipo paprastinimo operacijų atlikta *ird.lt* ir *spis.lt* tekstuose (22 proc.).

Apibendrinimas ir ateities perspektyvos: automatinis lietuvių kalbos tekstų paprastinimas

Paprasta kalba siekiama, kad ekspertų rengiamą turinį galėtų skaityti ir suprasti kuo platesnė auditorija. Lietuvoje paprasta kalba yra nauja sąvoka, todėl straipsnyje supažindiname su pirmuoju lig šiol atliktu šios srities tyrimu ir jo metu išgrynintais aspektais, sudarančiais pagrindą paprastos lietuvių kalbos vystymui: tai paprastos lietuvių kalbos principai ir automatiniam administracinio stiliaus tekstų paprastinimui reikšmingi elementai.

Straipsnyje aptarėme paprastos kalbos istoriją ir teorinius jos pagrindus, pristatėme paprastos lietuvių kalbos taisyklių rengimo metodiką, pagrįstą kitų kalbų paprastos kalbos principais ir lietuviškosiomis lengvai suprantamos kalbos gairėmis bei lygių aprašais. Siūlomas pagrindines paprastos lietuvių kalbos taisykles iliustruojame pavyzdžiais. Parengtų taisyklių taikymą praktiškai detalizavome aptardamos sukaupytą lygiagretųjį tekstyną, kuriame – originalūs administracinio stiliaus tekstai ir pagal paprastos lietuvių kalbos gaires supaprastinti šių tekstų atitikmenys. Siekdamas parodyti realius skirtumus tarp originalių ir supaprastintų tekstų pristatėme atliktos kiekybinės lygiagrečiojo tekstyno analizės rezultatus, atskleidžiančius kiekybinius administracinio stiliaus tekstų kalbos ir jų atitikmenų paprasta kalba skirtumus. Kaip minėta straipsnyje, lygiagretųjį tekstyną numatoma naudoti kuriant dirbtinio intelekto modelį, skirtą automatiniam administracinio stiliaus lietuvių kalbos tekstų paprastinimui.

Tolesniais tyrimais, kuriuos atliekant bus integruojami jau pasiekti rezultatai, orientuojamasi į mašininio mokymo metodika grįsto sprendimo, skirto administracinio stiliaus lietuvių kalbos tekstų automatiniam paprastinimui, sukūrimą. Modeliams mokyti ir testuoti planuojama naudoti minėtą lygiagretųjį tekstyną, sudarytą iš originalių ir pagal paprastos kalbos taisykles supaprastintų tekstų. Tikimės, jog aktualizuotas paprastos lietuvių kalbos poreikis ir kuriamas tekstų paprastinimo sprendimas prisidės prie to, kad sudėtingi administracinio stiliaus lietuvių kalbos tekstai taps lengviau skaitomi ir suprantami plačiajai visuomenei.

Padėka

Šiam tyrimui finansavimą skyrė Lietuvos mokslo taryba (LMTLT), sutarties Nr. S-LIP-22-77.

Interesų konfliktas

Autoriai deklaruoja, kad interesų konflikto dėl šio straipsnio publikavimo nėra.

Literatūros sąrašas

- 1 Adler, M. (2012). The Plain Language Movement. In L. M. Solan & P. M. Tiersma (Eds.), *The Oxford Handbook of Language and Law*, 0 (pp. 67-83). Oxford University Press. <https://doi.org/10.1093/oxfordhb/9780199572120.013.0006>
- 2 Akter, M., Bansal, N., & Karmaker, S. (2022). Revisiting Automatic Evaluation of Extractive Summarization Task: Can We Do Better than ROUGE? Findings of the Association for Computational Linguistics: ACL 2022, 1547-1560. Dublin, Ireland: Association for Computational Linguistics. <https://doi.org/10.18653/v1/2022.findings-acl.122>
- 3 Ambrazas, V. (1979). *Lietuvių kalbos dalyvių istorinė sintaksė*. Vilnius: Mokslas.
- 4 An official website of the United States government. (n. d.). History and timeline. Prieiga per internetą: <https://www.plainlanguage.gov/about/history/> (2024-02-26).
- 5 Baltrušytė, G. M. ir Župerkaitė, A. (2022). Lengvai suprantama kalba - asmenims su individualiais poreikiais prieinama informacija. Viešojo sektoriaus institucijų ir tikslinės grupės atstovų apklausos apibendrinimas. Prieiga per internetą: <https://data.kurkl.lt/wp-content/uploads/2023/04/Apibendrinimas.pdf> (2024-11-08).
- 6 Borghardt, L., Deilen, S., Fuchs, J., Gros, A. K., Hansen-Schirra, S., Nagels, A., Schiff, L., & Sommer, J. (2021). Neuroscientific Research on the Processing of Easy Language. *Frontiers in Communication*, 6:698044. <https://doi.org/10.3389/fcomm.2021.698044>
- 7 Brunato, D., Dell'Orletta, F., Venturi, G., & Montemagni, S. (2015). Design and annotation of the first Italian corpus for text simplification. *Proceedings of the 9th Linguistic Annotation Workshop*, 31-41. <https://doi.org/10.3115/v1/W15-1604>
- 8 Bružaitė, J., Daraškienė, I. ir Vilkaitė, L. (2021). Teksto lengvai suprantama kalba rengimo gairės. Vilnius: Vilniaus universitetas.
- 9 Bružaitė, J., Vilkaitė, L. ir Daraškienė, I. (2022). Lengvai suprantamos kalbos lygių aprašas. Prieiga per internetą: https://www.lu.lv/fileadmin/user_upload/LU.LV/Apaksvietnes/Projekti/perlsi/LT_Level_descriptors.pdf (2024-11-08)
- 10 Bundesverwaltungsamt. (2002). *Bürgernahe Verwaltungssprache [Arbeitshandbuch]*. Prieiga per internetą: https://www.bva.bund.de/SharedDocs/Downloads/DE/Oeffentlichkeitsarbeit/Buergernahe_Verwaltungssprache_BBB.pdf?__blob=publicationFile&v=6 (2024-11-08).
- 11 Cheek, A. (2010). Defining Plain Language. *Clarity*, 64, 5-15. Cutts, M. (2013). *Oxford Guide to Plain English* (4th ed.). Oxford: Oxford University Press.
- 12 Dadurkevičius, V. (2020). Wordlist of Lemmas from the Joint Corpus of Lithuanian. CLARIN-LT Repository. Prieiga per internetą: <http://hdl.handle.net/20.500.11821/41> (2024-11-08).
- 13 De Mauro, T. (2016, December 23). Il Nuovo vocabolario di base della lingua italiana. *Internazionale*. Prieiga per internetą: <https://www.internazionale.it/opinione/tullio-de-mauro/2016/12/23/il-nuovo-vocabolario-di-base-della-lingua-italiana> (2024-11-08).

- 14 Dębowski, Ł., Broda, B., Nitoń, B., & Charzyńska, E. (2015). Jasnopis - A Program to Compute Readability of Texts in Polish Based on Psycholinguistic Research. In B. Sharp, W. Lubaszewski, & R. Delmonte (Eds.), *Natural Language Processing and Cognitive Science* (pp. 51-61). Libreria Editrice Cafoscarina.
- 15 European Commission: Directorate-General for Translation, & Field, Z. (2015). Rašykime aiškiai ir glaustai. Publications Office. Prieiga per internetą: <https://data.europa.eu/doi/10.2782/920706> (2024-11-08).
- 16 Europos Parlamentas, Europos Sąjungos Taryba ir Europos Komisija. (1999). 1998 m. gruodžio 22 d. Tarpinstitucinis susitarimas dėl bendrųjų Bendrijos teisės aktų rengimo kokybės gairių (1999/C 73/01). OL C 73, 1-4. Prieiga per internetą: [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/?uri=CELEX:31999Y0317\(01\)](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/?uri=CELEX:31999Y0317(01)) (2024-11-08).
- 17 Harris, L., Kleimann, S., & Mowat, Ch. (2010). Setting plain language standards. *Clarity*, 64, 16-25.
- 18 Institutet för Språk och Folkminnen. (2020). Skriv klarspråk. Prieiga per internetą: <https://www.isoform.se/stod-och-sprakrad/spraktjans-ter/klarsprakhjalpen/skriv-klarsprak> (2024-11-08).
- 19 International Organization for Standardization. (2023). Plain language - Part 1: Governing principles and guidelines (ISO Standard No. 24495-1:2023). Prieiga per internetą: <https://www.iso.org/standard/78907.html> (2024-11-08)
- 20 James, N. (2009). Defining the Profession: Placing Plain Language in the Field of Communication. *Clarity*, 61, 33-37.
- 21 Kimble, J. (1992). *Plain English: A Charter for Clear Writing* (1st ed.), 9. Thomas M. Cooley Law School.
- 22 Kovalevskaitė, J., Rimkutė, E. ir Vilkaitė-Lozdienė, L. (2020). Light verb constructions in Lithuanian: identification and classification. *Studies about Languages / Kalbų studijos*, 36, 5-16. Prieiga per internetą: <https://www.lituanistika.lt/content/87700> (2024-11-08). <https://doi.org/10.5755/j01.sal.0.36.22846>
- 23 “Kurk Lietuvai”. (2022). Lengvai suprantama kalba - asmenims su individualiais poreikiais prieinama informacija. Prieiga per internetą: <https://kurklit.lt/projektai/lengvai-suprantama-kalba> (2024-11-08).
- 24 Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministerija. (n. d.). Informacija lengvai suprantama kalba. Prieiga per internetą: <https://socmin.lrv.lt/lt/veiklos-sritys/lengvai-skaitomas-tekstas/> (2024-02-26).
- 25 Lin, Ch. Y. (2004). ROUGE: A Package for Automatic Evaluation of Summaries. *Proceedings of the Workshop on Text Summarization Branches Out (WAS 2004)*, 74-81. Barcelona, Spain: Association for Computational Linguistics. Prieiga per internetą: <https://aclanthology.org/W04-1013> (2024-11-08).
- 26 Maaß, Ch. (2020). Easy Language - Plain Language - Easy Language Plus: Balancing Comprehensibility and Acceptability. Frank & Timme. <https://doi.org/10.26530/20.500.12657/42089>
- 27 Martin, L., Humeau, S., Mazaré, P. E., de La Clergerie, E., Bordes, A., & Sagot, B. (2018). Reference-less Quality Estimation of Text Simplification Systems. *Proceedings of the 1st Workshop on Automatic Text Adaptation (ATA)*, 29-38. Tilburg, the Netherlands: Association for Computational Linguistics. <https://doi.org/10.18653/v1/W18-7005>
- 28 Martinho, M. (2018). International standard for clarity - We bet this works for all languages. *The Clarity Journal*, 79, 17-20.
- 29 Nord, A. (2018). Plain language and professional writing: A research overview. Institutet för språk och folkminnen - The Institute for Language and Folklore. Stockholm: Language Council of Sweden. Prieiga per internetą: <https://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:1252218/FULLTEXT02> (2024-11-08)
- 30 Norkūnė, R. (red.). (2023). Skaityk lengvai. Prieiga per internetą: https://amb.lt/vaikams/data/public/uploads/2023/11/d2_skaityk-lengvai.pdf (2024-11-08).
- 31 Papineni, K., Roukos, S., Ward, T., & Zhu, W. J. (2002). Bleu: a method for automatic evaluation of machine translation. *Proceedings of the 40th Annual Meeting of the Association for Computational Linguistics*, 311-318. <https://doi.org/10.3115/1073083.1073135>
- 32 Pečkuvienė, L. (2013). Administracinės kalbos žodynas: normos ir vartoseną. *Societinių mokslų studijos / Societal Studies*, 5(2), 525-539.

- 33 Piehl, A. (2019). Plain Finnish in the European Union: Mission possible? *The Clarity Journal*, 80, 45-47.
- 34 Sulem, E., Abend, O., & Rappoport, A. (2018). BLEU is Not Suitable for the Evaluation of Text Simplification. *Proceedings of the 2018 Conference on Empirical Methods in Natural Language Processing*, 738-744. Brussels, Belgium: Association for Computational Linguistics. <https://doi.org/10.18653/v1/D18-1081>
- 35 Šlepikas, A. ir Bružaitė-Liseckienė, J. (2023). *Mano vardas yra Marytė*. Vilnius: Lietuvos audiosensorinė biblioteka.
- 36 The Guardian. (2022, October 20). New Zealand passes plain language bill to jettison jargon. Prieiga per internetą: <https://www.theguardian.com/world/2022/oct/20/new-zealand-passes-plain-language-bill-to-jettison-jargon> (2024-11-08).
- 37 Tonelli, S., Aproso, A., & Saltori, F. (2016). SIMPITIKI: a Simplification corpus for Italian. *Proceedings of the Third Italian Conference on Computational Linguistics CLiC-it 2016*, 291-296. Torino: Accademia University Press. <https://doi.org/10.4000/books.aaccademia.1855>
- 38 Utka, A. (2009). *Dažninis rašytinės lietuvių kalbos žodynas*. Kaunas: Vytauto Didžiojo universiteto leidykla. Prieiga per internetą: http://donelaitis.vdu.lt/publikacijos/Dazninis_zodynas.pdf (2024-11-08).
- 39 Vázquez-Rodríguez, L., Shardlow, M., Przybyła, P., & Ananiadou, S. (2021). The role of Text Simplification operations in evaluation. In H. Saggion, S. Štajner, D. Ferrés, & K. Cheng Sheang (Eds.), *CEUR Workshop Proceedings*, 2944 (pp. 57-69). Prieiga per internetą: <http://ceur-ws.org/Vol-2944/> (2024-11-08)
- 40 Vladarskienė, R. (2007). Lietuvių bendrinės ir administracinės kalbos santykis. *Bendrinė kalba (iki 2014 metų - Kalbos kultūra)*, 80, 55-63.
- 41 Vladarskienė, R. (2020). Metaforinis raiškos būdas administracinėje lietuvių kalboje. *Bendrinė kalba*, 93, 1-18.
- 42 Wengelin, Å. (2015). Mot en evidensbaserad språkvård? En kritisk granskning av några svenska klarspråksråd i ljuset av forskning om läsbarhet och språkbearbetning. *Sakprosa*, 7(2), Article 4. <https://doi.org/10.5617/sakprosa.983>
- 43 111th Congress. (2010). H.R.946 - Plain Writing Act of 2010. Statute at Large 124 Stat. 2861 - Public Law No. 111-274. Available online: <https://www.congress.gov/bill/111th-congress/house-bill/946/text> (2024-11-08).

Abstract

Danguolė Kotryna Kapkan, Justina Mandravickaitė, Danguolė Kalinauskaitė, Eglė Rimkienė **Plain Lithuanian: first steps towards automatic simplification of administrative texts**

Plain language is a variety of standard language that aims to open up the content produced by experts to as wide an audience as possible, so that the target audience could easily find, understand and make use of the information (Adler, 2012; Cheek, 2010; Maaß, 2020). Plain language, which has been promoted in Western countries since the 1970s, is normally used by public institutions to provide information to the public. In Lithuania, plain language is a new concept, and in this article we present some suggestions on where to begin the development of plain Lithuanian, starting from the suggested principles of plain Lithuanian and on to automatic simplification of Lithuanian administrative texts.

In the introductory section, we discuss the history and theoretical foundations of plain language, and justify the need for plain Lithuanian. After describing a methodology for developing plain language rules based on plain language principles from other languages and the Lithuanian guidelines for easy-to-read language (Bružaitė, Daraškienė & Vilkaitė, 2021) as well as easy-to-read language level descriptors (Bružaitė, Vilkaitė & Daraškienė, 2022), we propose and exemplify a set of basic rules for plain Lithuanian. These rules were applied in creating a parallel corpus of original administrative style texts and plain Lithuanian, which will be used for developing a solution for automatic simplification of administrative texts based on artificial intelligence. We conclude the paper with a quantitative analysis of the parallel corpus and perspectives for further research.

About the Authors

DANGUOLĖ KOTRYNA KAPKAN

Dr., jaunesnioji mokslo darbuotoja
Vytauto Didžiojo universitetas, Lietuva

Mokslinių interesų sritys

Gramatikos semantika, sintaksė,
gramatinimas, kalbų tipologija,
vartoseną grįsta kalbotyra, paprasta
kalba.

Adresas

Paupio g. 17-13, Vilnius, Lietuva

El. paštas

danguolekotryna@gmail.com

Orcid ID

0009-0007-1673-9626

JUSTINA MANDRAVICKAITĖ

Dr., mokslo darbuotoja, Vytauto Didžiojo
universitetas, Lietuva

Mokslinių interesų sritys

Kalbos technologijos, kompiuterinė
lingvistika, dirbtinio intelekto taikymas,
skaitmeninė humanitarika

Adresas

Universiteto g. 10-223, 53361 Akademija,
Kauno r., Lithuania

El. paštas

justina.mandravickaite@vdu.lt

Orcid ID

0000-0001-9426-6165

DANGUOLĖ KALINAUSKAITĖ

Dr., mokslo darbuotoja, Vytauto Didžiojo
universitetas, Lietuva

Mokslinių interesų sritys

Kalbos technologijos ir jų taikymai,
tekstynų lingvistika, kompiuterinė
lingvistika, kalbos išteklių ir technologijų
infrastruktūros

Adresas

Universiteto g. 10-223, 53361 Akademija,
Kauno r., Lietuva

El. paštas

danguole.kalinauskaite@vdu.lt

Orcid ID

0000-0003-0641-2324

EGLĖ RIMKIENĖ

Dr., tyrėja, Vytauto Didžiojo universitetas,
Lietuva

Mokslinių interesų sritys

Kalbos technologijos, dirbtinis intelektas

Adresas

Universiteto g. 10-208, 53361 Akademija,
Kauno r., Lietuva

El. paštas

egle.rimkiene@vdu.lt

Orcid ID

0000-0002-9352-9709

